

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Obor: Právo a právní věda

Katedra obchodního práva

Diplomová práce

Placení směnec a šeků

Jaromír Goll

2009/2010

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Placení směnek a šeků zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury“.

Goll Jaromír

Obsah

Předmluva.....	1
Úvod.....	2

Placení Směnek

1 Relevantní náležitosti směňky.....	4
1.1 Směnečná suma.....	4
1.2 Místo platební.....	5
1.2.1 domicilace.....	7
1.3 Určení data splatnosti.....	8
1.3.1 Vistasměňky.....	9
1.3.2 Lhůtní vistasměňky.....	10
1.3.3 Datosměňky.....	11
1.3.4 Fixní směňky.....	11
1.3.5 Nepřípustná určení splatnosti.....	11
1.3.6 Prolongace.....	12
2 Postup při splatnosti směňky.....	13
3 Směnečné úkony(„zachovávácí úkony“)......	14
3.1 Prezentace.....	14
3.1.1 Prezentace k placení.....	15
3.1.1.1 Předložení originálu směňky.....	16
3.1.1.2 Předložení konkrétní osobě.....	17
3.1.1.3 Předložení oprávněným.....	17
3.1.1.4 Místo prezentace.....	17
3.1.1.5 Čas prezentace.....	18
3.2 Protestace.....	18
4 Související instituty.....	22
4.1 Notifikace.....	22
4.2 Kvitance.....	23
4.3 Směnečná intervence.....	25
4.4 Vyšší moc.....	26
5 Vlastní placení.....	27
5.1 Ověřovací povinnost a domněnka řádného zaplacení.....	28
5.2 Placení před splatností.....	29
5.3 Placení při splatnosti.....	30
5.4 Placení po splatnosti.....	31
5.5 Ritrata.....	33

5.6 Rimesa.....	34
5.7 Dílčí placení postižníky.....	35
6 Omezení plateb v hotovosti.....	35
7 Ochrana před ztrátou a zničením.....	37
7.1 Stejnopis.....	38
7.2 Směnečný opis.....	39
7.3 Umoření.....	40

Placení Šeků

1 Náležitosti s významem pro placení.....	43
1.1 Určení remitenta.....	44
1.2 Splatnost šeku.....	44
2 Postup při splatnosti šeku.....	45
3 Předložení šeku k placení.....	46
3.1 Vyšší moc.....	47
4 Šeková protestace.....	47
5 Vlastní placení.....	47
5.1 Placení z falešného šeku.....	48
6 Související instituty.....	48
6.1 Šek křížovaný.....	48
6.2 Šek zúčtovací.....	49
6.3 Šekové stejnopisy.....	49
Závěr.....	50
Abstract.....	53
Seznam použitých zdrojů.....	55

Předmluva

Směnečné právo mne zaujalo již v raných dobách mého studia. Důvodem mého zaujetí pro tuto oblast soukromého práva je, že dle mého názoru na rozdíl od jiných odvětví práva přináší poměrně široký prostor pro argumentaci vedoucí k dosažení vytyčených cílů. Jakožto příslušník „televizní“ generace jsem byl do jisté míry ovlivněn seriály z právního prostředí (především angloamerického), kde je advokát či státní zástupce schopen svoji šikovností, přístupem a argumentací dosáhnout při soudním jednání kýžených výsledků. Přiznám se, že po svém nástupu na Právnickou fakultu v Brně jsem byl mírně zklamán, že v kontinentálním systému práva je takováto pozice v jednání před soudem značně omezena rigiditou práva a jeho výkladu. Proto mne mile překvapilo, že stále ještě existuje oblast práva, kde lze naplno využít argumentačního umu. Směnky a šeky nejsou v našem prostředí tolik využívaným institutem, jak bych očekával. Nejlepším vysvětlením, které mne napadá, je, že i přes nesporné výhody může mít směnka i šek mnoho záporných vlastností, které se projevují zejména ve chvíli, kdy jsou aplikovány osobami s nižším právním povědomím. Složitost právní úpravy a aplikační praxe směnek a šeků jakoby již sama předpokládá právní vzdělání účastníků, proto je na nás, abychom svým výkladem a činností pomohli vyzdvihnout výhody těchto institutů a zajistili jejich bezproblémovou aplikaci v praxi.

Úvod

Směnečné a šekové právo je relativně autonomním odvětvím soukromého práva. Stěžejním zákonem je v tomto směru zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb¹. Předmětem úpravy jsou dva speciální typy listinného cenného papíru, tedy směnka a šek. Tyto jsou poměrně univerzálním nástrojem úvěrových a platebních vztahů. Závazkový vztah v nich inkorporovaný je s listinou, na níž je napsán, relativně nedílně spojen, ve většině případů tedy se zánikem této listiny fakticky zaniká i závazek v ní obsažený. Směnku a šek lze volně obchodovat a převádět. V souvislosti se starším úpravou je otázkou, zda postačuje v takřka nezměněné podobě i pro dnešní účely. Z literatury je možné se dozvědět, že kořeny stávající úpravy přitom sahají ještě mnohem dále než do roku 1950.² Je možné si odpovědět dvěma různými způsoby. Stávající úprava je natolik kvalitně zpracovaná, že nebylo nutné ji měnit, nebo je úprava těchto typů cenných papírů natolik mimo zájem zákonodárce, že neviděl potřebu se jí zabývat.

Šek vznikl jako odvozený cenný papír od směnky cizí pro účely bankovního sektoru.³ K jeho aktivnímu využívání dochází především v USA. V ČR k uplatnění šeku dochází také, dokonce v objemu několika miliard korun, ale s ohledem na vývoj bankovních služeb se dá říci, že k jeho dalšímu rozšíření již nedojde, naopak se dá předpokládat, že tento typ cenného papíru úplně vymizí. Klesající tendence míry využívání šeku se dlouhodobě projevuje v celoevropském měřítku.⁴

Směnka naproti tomu je využívána stále více. S ohledem na vývoj společnosti a potřeby dnešní doby se její funkce přesunula převážně do pozice zajišťovacího prvku jiného závazku. Je možná škoda, že již není využívána samostatným způsobem, jako tomu bylo dříve. Nevyužívání plných směnečných možností lze přičíst určité mytizaci směnky, jako naprosto neúčinného instrumentu, který trpí na svoji důslednou formálnost a složitost. Sám jsem při diskusích s kamarády neprávnickými narazil na spoustu odmítavých postojů k řešení finančního vztahu směnkou. Důvody k těmto postojům byly ovšem z velké části neopodstatněné a obavy pramenily z obrazu, jaký si tyto lidé vytvořili ze zprostředkovaných informací, nikoli z reálných faktů.

Tématem této diplomové práce je placení směnek a šeků a zhodnocení případného formalismu směnečné úpravy. Cílem této práce je pak obsáhnout pokud možno všechny pojmy, které se k dané problematice vztahují, a interpretovat je v souvislostech co nejsrozumitelnějším způsobem. Zároveň pak bude důležité v rámci práce upozornit na problémy, které v praxi v

¹ Dále jen SŠZ.

² Švamberg, G. Naše jednotné směnečné právo. Praha: Nakladatelství Palásek a Kraus, 1941. s. 133-175.

³ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 10-13.

⁴ Zdroj: <http://sdw.ecb.europa.eu/> ke dni 10. 6. 2010

souvislosti s problematikou placení směnek a šeků vznikají, a pokud možno předložit řešení či způsoby, jak se takovým problémům vyvarovat, popřípadě upozornit na nedostatky směnečné a šekové úpravy.

Placení Směnek

1 Relevantní náležitosti směnky

Tato kapitola si klade za cíl definovat a ozřejmit jednotlivé náležitosti směnky, které mají nějaký vztah k tématu práce, tedy k placení směnek a šeků. Myslím, že je velmi důležité pro pochopení tématu a proniknutí k jádru vlastního placení závazku, nejdříve ozřejmit skutečnosti, které vlastní placení předcházejí a ovlivňují ho.

1.1 Směnečná suma

Směnečná suma je nedílnou součástí platebního příkazu resp. slibu uvedeného ve směnce. Určitost peněžité sumy je pak zákonem chápána jako podstatná náležitost směnky. Zákon sám stanovuje několik pravidel, která nabízejí možnost odstranit případné neurčitosti takové sumy. Je ale nutno říci, že v podstatě není možné a ani žádoucí, aby právní úprava postihovala všechny situace, ke kterým může při určení sumy dojít. Peněžítá suma může být stanovena jak číselně, tak slovně, popřípadě i oběma způsoby najednou.⁵

- 1) Pokud je směnečná suma vyjádřena slovy i čísly a existuje rozpor mezi hodnotami takto určenými, pak má přednost slovní určení. Při logické úvaze musíme dojít k tomu, že upřednostnění slovní úpravy má své opodstatnění. Slovní podoba vyžaduje více úsilí a je tedy pravděpodobněji, že se při jejím psaní bude člověk plně soustředit a zmenší se tím tedy riziko chyby.
- 2) V případě, že by suma byla udána několikrát slovy nebo několikrát čísly, platí vždy suma nejmenší, přičemž je opět nutné zohlednit přednost slovní úpravy. Tedy pokud by byla určena několikrát slovy i čísly, pak má přednost nejmenší suma udaná slovně.

Aby došlo k naplnění zákonného požadavku na určitost směnečné sumy, je potřeba uvést také měnu, ve které má být placeno, tato měna musí existovat. Zákon totiž neobsahuje žádné pravidlo, kterým by bylo možné takový údaj nahradit.⁶

⁵ Podle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 29-30.

⁶ Podle Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 65.

Požadavek na existenci měny byl vysloven v rozsudku vrchního soudu v Olomouci ze dne 11. června 1996, sp. zn. 4 Cmo 386/96:

„Požadavek určitosti peněžité sumy uvedené ve směnce se vztahuje nejen na číselné nebo slovní vyjádření peněžité částky, ale i na měnu, v níž má být zaplacená. Směnka, která obsahuje údaj o peněžité sumě v měně, která v den jejího vystavení neexistovala, není platnou směnkou.“

Směnečnou sumu znějící na cizí měnu lze zpravidla zaplatit v ekvivalentní hodnotě měny vlastní státu místa platebního. Kurz pro přepočítání hodnoty směnečné sumy se stanoví dle kurzu běžného v místě platebním v době splatnosti. Pokud by došlo k prodlení dlužníka s platbou, je majitel směnky oprávněn zvolit dle libosti mezi kurzem v době splatnosti a v den platební, což by například v dnešní době častých výkyvů hodnot měn mohlo mít pro majitele nesporné výhody. Ekvivalentního přepočtu nelze použít, pokud výstavce ve směnce takový přepočítání zakáže. Pro placení pouze ve stanovené měně se použije např. doložky „efektivně“ za udání měny. Zajímavou možností je stanovení přepočítacího kurzu přímo v textu směnky (§ 41 odst. 2, čl. I SŠZ). Tímto ustanovením se otevírají brány možnostem spekulací na výkyvy měn.⁷

Zákon umožňuje i druhové určení měny, tedy např. pouze slovem „korun“. Pro takové případy zákon stanovuje kritérium pro zpřesnění takového údaje, musí ovšem dojít k naplnění podmínky, že takto označená měna je používána jak v místě vystavení, tak v místě platebním a je rozdílné hodnoty. Jelikož by mohlo dojít k záměně například mezi korunou českou, švédskou nebo slovenskou, zákon konstruuje právní fikci, že se jedná o měnu obvyklou v místě platebním.⁸

Posledním pravidlem v rámci určení sumy je, že tato nesmí být úročena s výjimkou vistasměnek a lhůtních vistasměnek. Výstavce je tak při emisi směnky nucen případné úroky zakomponovat přímo do směnečné sumy, tedy takovou sumu o tyto vícepeníze navýšit.⁹

1.2 Místo platební

V rámci určování místa platebního dochází při aplikaci směnek v praxi k mnoha problémům. Jak uvedl Z. Kovařík: „Místo placení směnky patří mezi nejvíce podceňované a nesprávně chápané obligatorní náležitosti směnky.“¹⁰

Uvedení platebního místa je jedním ze základních zákonných požadavků na obsah směnky. Ze zákona vyplývá, že je možné na směnce uvést zvláštní místo platební formou „splatno v.....“, nebo ponechat jeho určení zákonu podpurným způsobem dle § 2 odst.3 čl. I SŠZ u směnky cizí

⁷ Obdobně Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 132-133.

⁸ Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 193.

⁹ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 79.

¹⁰ Kovařík, Z. Platební místo směnky lokalizované k jejímu majiteli. Časopis Právní rozhledy, č. 8/2007. s. 281-288.

nebo dle § 76 odst. 3 čl. I SŠZ u směnky vlastní. Podmínkou podpůrného (zákonného) určení místa je, že na směnce bude vedle jména směnečníka uvedeno také dostatečně určité specifikované místo, resp. adresa, která je zároveň směnečnickovým bydlištěm, u směnky vlastní by takovým místem bylo místo uvedené u výstavce směnky. Pokud není udání takového místa dostatečně určité, nebo je zde uvedeno více míst, jedná se o směnku neplatnou.¹¹

Při studiu literatury jsem se setkal s názorem, že se zde vytváří zákonná fikce shody místa u směnečníka uvedeném s jeho trvalým bydlištěm.¹² Dle mého názoru, pokud by se jednalo pouze o zákonnou fikci, pak není v souladu se zásadami poctivého obchodního styku i dobrými mravy. Ano, je jistě možné, aby směnečník za dobu existence směnky změnil své bydliště, ale v rámci rozumného uspořádání vztahů a důvěry mezi stranami by úmyslné uvádění nepravdivých informací již v počátku vzniku závazkového vztahu nebylo zrovna žádoucí. Proto bych spíše vyslovil názor, že shoda bydliště směnečníka a adresy u něho uvedené je také zákonným požadavkem při vzniku směnečného vztahu, ačkoli tento není nijak sankcionován při jeho nesplnění. Zmíněný druh fikce stojící sám není na místě, protože pokud se tedy oprostíme od možnosti protestace „do větru“, pak pro dosažení účelu např. předložení směnky k akceptaci bude nutné samotnému směnečníku směnku opravdu předložit, proto je žádoucí, aby uvedená adresa alespoň v počátku odpovídala realitě. Z terminologie zákona je patrné, že zákonodárce opravdu zamýšlel použít skutečného bydliště, ale vzhledem k proměnlivosti takového údaje nenadal právní normu sankcí. Pokud by totiž zamýšlel použít jakýkoli údaj místa, mohl použít jiný termín, který by lépe odpovídal povaze univerzálnosti. Nehledě na skutečnost, že zákon uvedení bydliště směnečníka ve směnce nepožaduje, proto pokud již se výstavce rozhodne takové uvést, mělo by býti pravdivé, jelikož slouží ke konkretizaci osoby takového směnečníka. S případnou pozdější změnou bydliště pak počítá § 87 čl. I SŠZ, který de facto stanovuje nutnost pátrat po takovém místě, jelikož pokud by dané místo bylo možné vypátrat, zakládalo by to neplatnost případně učiněného protestu „do větru“. Okruh pátrání by pak, ale byl jistě omezený elementem adresy udané na směnce, není možné požadovat po majiteli směnky, aby byl zároveň detektivem. Daleko markantněji je výše zmíněné patrné u směnky vlastní. Jaký důvod by měl výstavce u svého jména udávat adresu jinou než svou. Dalo by se říci, že kromě možnosti omylu, nelze v takovém jednání spatřovat jiný úmysl, než podvodný.

Pokud se při vyhotovování směnky přistoupí k výslovnému uvedení platebního místa, vzniká otázka, jak konkrétní má být určení takového místa, aby vyhovělo požadavkům zákona. V zásadě postačuje uvedení obce nebo města. Zákon sám takové místo konkretizuje v § 87 čl. I SŠZ,

¹¹ Podle Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 72-73.

¹² Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 84.

který stanoví, že směnečné úkony, jakož i předložení k placení mají být vykonány v místnostech, kde osoba, u níž má být takový úkon učiněn, provozuje svůj podnik, nebo alternativně v jejím bydlíšti. Lze se ale přiklonit k názoru, že přesné uvedení adresy, (ulice, č.p., Město, PSČ) pokud je napsáno kompletně, je lepší z pohledu jistoty účastníků a nevzniká zde taky nutnost zjišťovat, kde se v tom kterém městě nachází provozovna dlužníka, popřípadě jeho adresa.¹³

Z rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 6. 2001 sp. zn. 5 Cmo 74/2001: *„Platební místo je označením určité lokality, vyznačené s větší či menší přesností, kde má být dlužník připraven směnku na požádání zaplatit a kde má věřitel zaplacení poptávat. Nelze vyloučit, že místo placení vyznačené na směnce bude totožné s bydlíštěm, provozovnou, nebo jinými prostorami věřitele ze směnky.“*

Ve výše zmíněném úryvku z rozhodnutí Vrchního soudu v Praze je konstatován fakt, že jako místo splatnosti je možné určit v podstatě jakékoli místo na zemském povrchu. Otázkou je, zda by pro účely směnečného závazku, resp. jeho splnění nebylo lepší, kdyby místo platební bylo vždy určené jako místo, které má určitou relevanci k osobě dlužníka. Přece jen je to on, po kom je vyžadováno plnění. Pokud tomu tak není, a vzhledem k tomu, že není tím kdo má u sebe směnku, na které je údaj místa splatnosti, je pravděpodobné, že se v takovém místě v danou dobu nacházet nebude. Z pohledu právní jistoty účastníků směnečných vztahů by bylo dle mého rozumné, aby platební místo bylo určeno tak, že při předkládání směnky bude nanejvýš pravděpodobné, že se zde směnečník bude vyskytovat.

Z požadavku konkrétnosti platebního místa vyplývá, že nepřijatelnou je alternativa v údaji platebního místa. Tak judikoval i Vrchní soud v Praze v rozhodnutí ze dne 27. 5. 1997, sp. zn. 5 Cmo 40/96: *„Směnka udávající více platebních míst vedle sebe nemůže být platnou směnkou. Je-li však platební místo na směnce postupně jen upřesňováno, byť prostřednictvím více geografických údajů, nebrání to platnosti směnky.“*

1.2.1 Domicilace

Směnku lze učinit splatnou u třetí osoby dle § 4 čl. I SŠZ, jedná se o tzv. domicilaci směnky. Směnka musí pak být předkládána této třetí osobě. Může jít o jakoukoli osobu rozdílnou od směnečníka. Tato osoba není nijak směnečně zavázána, ale předpokládá se, že o takovém směnečném vztahu ví nebo ho předvídá, a při předložení směnky za směnečníka zaplatí. Nejčastějším případem takové domicilace je domicilace k bankovnímu subjektu, se kterým má

¹³ Kotásek, J. Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového. 1. vydání, Praha: Nakladatelství Prospektrum, 2006. s. 25-26.

směnečný dlužník smlouvu, např. Komisionářskou smlouvou nebo podobnou smlouvou o zprostředkovaném vypořádání závazků. Pokud domiciliát směnku vyplatí, dochází k splnění směnečného závazku, další vypořádání vztahů mezi domiciliátem a směnečným dlužníkem, za něhož bylo placeno, je již záležitost smluvní. Z domicilačního prohlášení musí být jasně patrné, u koho se má placení odehrát a kde má stanovený domiciliát sídlo (bydliště). Otázkou je, zda by bylo dostatečné uvést jako domiciliáta např. některý bankovní subjekt pouze s uvedením města, ve kterém si má věřitel onoho domiciliáta nalézt. Pokud by směnka obsahovala místo splatnosti a pak pouze název domiciliáta, potom lze jen doporučit, aby takový domiciliát byl všeobecně známý. Například by se mohlo jednat o bankovní subjekt, který má pobočky takřka všude a nebylo by těžké některou z nich najít. Pokud místní údaj uvedený u domiciliáta koliduje s platebním místem, jedná se o neplatnou směnku. Místní údaj u domiciliáta je konkretizací místa platebního a došlo by tak k rozporu v místě platebním.¹⁴

Oprávněnými k domicilaci směnky jsou výstavce a směnečník. Směnečník může domicilaci na základě §27 SŠZ učinit v rámci akceptace směnky, pokud ta již nebyla domicilována. Směnečník také musí při stanovení domiciliáta vzít v potaz výslovné určení místa splatnosti, které již bylo do směnky vepsáno. Toto je pro směnečníka, který směnku akceptuje značně limitující. Jsem toho názoru, že by bylo v rámci rozumného uspořádání vztahů lepším řešením výslovnou volbu platebního místa popřípadě domiciliáta vložit pouze do rukou směnečníka.

1.3 Určení data splatnosti

Údaj splatnosti resp. údaj, kdy má dojít k realizaci předmětu vztahu, je běžnou, ne-li obligatorní součástí závazkových vztahů, není tomu jinak ani u vztahů směnečných, ovšem zákon směnečný a šekový stanovuje určitá specifika, která jsou vlastní jen této úpravě a i v tomto bodě je splatnost provázena značným formalismem, resp. „puntíčkářstvím“. Existují čtyři možné cesty určení splatnosti směnky. Zákon tyto čtyři možnosti přesně stanovuje v § 33 čl. I SŠZ.¹⁵ Jsou jimi:

- na viděnou (vistasměnky)
- na určitý čas po viděné (lhůtní vistasměnky)
- na určitý čas po datu vystavení (datosměnky)

¹⁴ Podle Kotásek, J. Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového. 1. vydání, Praha: Nakladatelství Prospektrum, 2006. s. 43-44.

¹⁵ Výčet dle Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 67-71.

- na určitý den (fixní směnky)

1.3.1 Vistasměnky

Zákon sice v §1 čl. I SŠZ stanovuje údaj splatnosti jako součást směnky cizí, ale v §2 odst. 2 předjímá skutečnost, že údaj splatnosti ve směnce uveden není a stanovuje nevyvratitelnou právní domněnku, že taková směnka je směnkou splatnou na viděnou, což vlastně znamená, že směnka bude splatná v den předložení. Tento den může nastat kdykoli do jednoho roku od data vystavení směnky, pokud výstavce ve směnce neprojeví vůli tuto lhůtu zkrátit nebo prodloužit. Zákon také stanoví v § 34 odst. 1 čl. I SŠZ, že v případě indosace směnky může kterýkoli z indosantů lhůtu zkrátit. Věřitel může směnku předložit kterýkoli pracovní den v rámci stanovené lhůty, aniž by o tom dlužníka předem uvědomil.¹⁶

Tím, že zákon nestanoví lhůtu k předložení směnky, pouze omezuje její horní hranici, vyvstává zde podstatný problém, jak konstatuje Josef Kotásek: „Věřitel může předně směnku předložit v podstatě okamžitě, takže překvapený dlužník nebude schopen splnit svůj závazek.“¹⁷ Zákon tuto situaci vyřešil „šalamounsky“ a svěřil řešení tohoto problému do rukou výstavce. Ust. § 34 odst. 2 čl. I SŠZ stanoví, že výstavce může zakázat předložení směnky k placení před určitým dnem, co je ale zvláštní, také zde stojí, že lhůta k předložení počíná od tohoto dne. Mám za to, že by bylo logičtějším řešením, kdyby stanovení určitého dne pro zákaz předložení ukrajovalo ze lhůty stanovené v §34 odst. 1 čl. I SŠZ. Proč automaticky prodlužovat lhůtu, která je jasně daná, nehledě na to, že výstavce pokud by tento úmysl měl, mohl by lhůtu prodloužit sám.

Úprava vistasměnky v SŠZ představuje jakousi „snadnou“ cestu k stanovení splatnosti závazku, nepřijde mi ovšem rozumné svěřit indosantům možnost zkrátit lhůtu pro předložení směnky k placení. Směnečný závazek vzniká mezi přesně danými stranami, ať už to je výstavce a remitent u směnky vlastní nebo výstavce, směnečník a remitent u směnky cizí. Tyto strany definují svým účastenstvím obsah směnečných vztahů, nevidím proto důvod pro ingerenci indosantů, kteří jsou pouze majiteli směnky, a kteří tento již vytvořený závazek převzali. Dle J. Kotáska se jedná o odůvodnitelnou úlitbu indosantovi, za nevyločení jeho odpovědnosti doložkou „sine obligo“.¹⁸ Pokud ale budeme nahlížet na tento krok z pohledu směnečníka, pak zkrácení lhůty vlastně připravuje směnečníka o možnost mít nějaký čas „klid“, ve kterém by mu ještě nemusela být směnka předložena. Indosatář, kterému byla lhůta zkrácena, bude muset směnku chtě nechtě předložit. Je ovšem nutné dodat, že nedodržení takto stanovené prezentační lhůty se může

¹⁶ Obdobně Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 67-68.

¹⁷ Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 67.

¹⁸ Z osobního rozhovoru ze dne 24.6.2010.

dovolávat pouze indosant, který lhůtu zkrátí (§ 53 odst. 3 čl. I SŠZ). Fakticky by tedy její nedodržení znamenalo ztrátu práv pouze vůči tomuto indosantovi, je tedy na zvážení majitele směnky, jestli je tento natolik důležitý, aby danou lhůtu musel dodržet.

1.3.2 Lhůtní vistasměnky

Jelikož vistasměnka váže splatnost na čas předložení, je dlužník povinen v poměrně krátkém čase splnit svůj dluh, aniž by na tuto situaci byl řádně připraven. Z tohoto důvodu zákon předjímá určitou „upravenou verzi“ vistasměnky. Toto mě vede k zamyšlení, zda institut vistasměnky není vlastně jakýmsi opatřením proti neplatnosti směnek, ve kterých výstavce neuvedl datum splatnosti.¹⁹

Lhůtní vistasměnka stejně jako směnka fixní neváže počítání času k datu vystavení směnky. Na rozdíl od směnky fixní ovšem nepracuje s přesným datem, ale používá jako počátek lhůty splatnosti termín charakteristický pro vistasměnku, tedy od viděné, resp. od akceptace, nebo protestu pro nepřijetí. Formulace takto stanovené doložky ve směnce by zněla takto: Směnka je splatná třicet dní po viděné. Přičemž za použití §73 čl. I SŠZ se den přijetí do této lhůty nezapočítává. Tato varianta splatnosti směnky dává, na rozdíl od vistasměnky, dlužníku čas např. pro opatření finančních prostředků k splnění dluhu. Problematické ovšem je, že akcept směnky musí být pro účely počítání lhůty datován. Pokud by směnka byla přijata nedatovaným akceptem, bude nutné směnku protestovat pro nedatované přijetí. Zákon v § 35 odst. 2 čl. I SŠZ pamatuje také na možnost, že protest nebyl zřízen a podává věřiteli pomocnou ruku při stanovení data pro počítání lhůty a stanovuje, že rozhodným dnem bude poslední den určený pro předložení směnky k přijetí. Při nezřízení protestu pro nedatované přijetí dochází ovšem k prekluzi práv vůči indosantům a výstavci, jelikož SŠZ stanoví v čl. I § 25 odst. 2 povinnost zajistit takové nedatované přijetí včas protestem.²⁰

V tomto směru je právní úprava lhůtní vistasměnky dle mého názoru dosti tvrdá vůči majiteli směnky. Vzhledem k tomu, že směnka byla směnečníkem akceptována a ještě stále nejde ani o splatnost směnky jako u vistasměnek, je poměrně přísné přijít o práva k nepřímým dlužníkům pouze kvůli nedatování akceptu, jelikož rozhodné datum se posléze stejně určí protestem, nebo zákonnou lhůtou § 34 odst. 2 čl. I SŠZ. Akceptační prohlášení je proto mnohem důležitější, jelikož to samo o sobě nelze ničím nahradit. Jediným faktickým důsledkem, který vyplývá z nedatování akceptu, je vlastně posunutí data splatnosti směnky, což jde převážně k tíži majitele směnky, proto nedatování resp. nezřízení příslušného protestu neshledávám dostatečným důvodem pro ztrátu práv

¹⁹ Podle Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 68.

²⁰ Podle Kotásek, J. in Kotásek, Pokorná, J., Raban, P. a kol. Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2005, s. 498-499.

vůči nepřímým dlužníkům.

1.3.3 Datosměnky

Datosměnka je svou podstatou podobná lhůtní vistasměnce, ovšem datum rozhodné pro počítání lhůty je datum vystavení směnky. Nalezneme zde i shodu s fixní směnkou, jelikož datum splatnosti směnky se váže na přesně určený čas, ale u datosměnky se k tomuto času musíme sami propočítat, což může být značně nekomfortní. Dle odborné literatury se datosměnek v praxi mnoho nepoužívá a důvod je zřejmě právě v aspektu nutnosti dopočítat se daného dne. V podstatě se dá říci, že pokud by tento způsob stanovení splatnosti nebyl v SŠZ upraven, mnoho by se nestalo. Asi jedinou výhodou takovéto formy určení data splatnosti je, že výstavce nebude nucen při vystavení směnky prohlížet kalendář, pouze si stanoví, po jaké době by bylo z jeho pohledu rozumné závazek zaplatit a určí ho ve dnech či měsících.²¹

1.3.4 Fixní směnky

Tyto směnky váží splatnost na konkrétní den. V dnešní době je tato forma stanovení splatnosti směnečného závazku nejpoužívanější. Formátem uvedení data může být např. „21. srpna 2010“, jak konstatuje odborná literatura, není třeba použít pro vyjádření měsíce slovní podobu, ale je možné použít i číselné vyjádření. Zákon sám v § 36 odst. 3 čl. I SŠZ připouští i neurčité pojmy jako začátek, střed a konec určitého měsíce a vykládá tyto pojmy jako první, patnáctý a poslední den měsíce.²²

Zákonodárce tím, že stanovil možnost aplikace data splatnosti ve formě dle § 36 odst. 3 čl. I SŠZ, vstoupil „na tenký led“. Výčet možných vyjádření data splatnosti ve výše zmíněném ustanovení se může zdát jako úplný. Soudím ale, že v aplikační praxi by bylo nutno přistoupit k extenzivnímu výkladu v zájmu zachování platnosti směnky. Použití výrazů jako „čtvrt“ a „tři čtvrtě“, by bylo možné posoudit jako platné určení data. V případě určení významu výrazu „v půlce“ (střed) totiž zákonodárce zjevně vycházel z hypotetického měsíce v trvání třiceti dní, nebylo by potom těžké se dopočítat i jiných výrazů vyjádřených „zlomkem“.

1.3.5 Nepřípustná určení splatnosti

Zákon v § 33 odst. 2 čl. I SŠZ stanoví, že jiné způsoby stanovení splatnosti směnky, než čtyři výše uvedené nejsou možné a speciálně konstatuje jako neplatné stanovení postupné

²¹ Kotásek, J. in Kotásek, Pokorná, J., Raban, P. a kol. Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2005, s. 499.

²² Podle Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 69.

splatnosti, tedy splatnosti, která by zakládala určitou formu splátkového kalendáře. Jako další příklady lze uvést²³:

a) Směnky s nemožnou dobou splatnosti

- datum splatnosti směnky je stanoveno na den, který neexistuje

b) Směnky s neurčitou dobou splatnosti

- příkladem budiž neuvedení letopočtu v datu splatnosti

c) Směnky s alternativní splatností

- např. „zaplaťte DD.MM.RR nebo DD.MM.RR“

d) Směnky se splatností na hodinu

- např. „zaplaťte 28. 02. 2006 v 15:00“

1.3.6 Prolongace

Prolongace je vlastně stanovením z pozdějšího data splatnosti, než je ve směnce uvedené. V praxi závazkových vztahů je poměrně běžné, že dlužník a věřitel se dohodnou na prodloužení lhůty splatnosti závazku. V právu směnečném ovšem tento postup naráží na několik problémů. Ačkoliv směnečné právo výslovně neupravuje možnost prodloužení data splatnosti směnky, pak v praxi to bude jistě možné. Pokud by se strany dohodly ústně, pak tato dohoda bude mít účinky pouze ve vztahu mezi těmito dvěma stranami. Vzhledem k tomu, že by se jednalo o mimosměnečný závazek, by bylo jistě nutné pro zachování práv ze směnky i přes tuto dohodu učinit protest pro neplacení. Druhou možností, jak přistoupit k prolongaci směnky, by bylo takovou dohodu zahrnout do textu směnky, ovšem i v tomto případě by takové prodloužení mělo pouze limitované účinky. S ohledem na znění § 69 SŠZ o změnách ve směnečném textu je každý zavázán podle znění směnky v době podpisu, proto by takové ujednání, ačkoli do textu směnky zahrnuté, mělo vliv pouze na práva a povinnosti těch, kteří se na směnce zavázali až po vepsání této doložky. Cestou k uplatnění takového ujednání proti předchozím zavázaným by bylo předložení tohoto k jejich souhlasu, tito ovšem nemají povinnost se pod takové ujednání podepsat.²⁴

²³ Výčet dle Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 69-71.

²⁴ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 177-178.

2 Postup při splatnosti směnky

Tato kapitola popíše postup majitele směnky při splatnosti. Jednotlivé úkony na sebe navazují v pořadí, v jakém by měly být učiněny, tak, aby nedošlo ke skutečnostem, jejichž účinky by pak byly v neprospěch majitele směnky.

- 1) Majitel splatné směnky tuto předloží dlužníku v první řadě povolánému k placení v den platební nebo v jeden ze dvou následujících pracovních dní. (§ 38 odst. 1 čl. I SŠZ), může předložit také odúčtovně, ale takováto instituce není u nás upravena. U vistasměnek si majitel prostě jen vybere den k předložení a ten pak bude dnem splatnosti, musí se ovšem držet lhůt, ve kterých může směnku předkládat (§ 34 odst.1 čl. I SŠZ).
- 2) V případě, že směnka nebyla po řádném předložení zaplacená jedním z přímých dlužníků, dá majitel zřídit protest pro neplacení. Tento protest musí být učiněn ve dvou pracovních dnech po splatnosti směnky s výjimkou vistasměnek²⁵ (§ 44 odst. 3,2 čl. I SŠZ).
- 3) Stále v prezentační lhůtě je majitel povinen směnku předložit k placení příjemcům pro čest a podpurným adresám. V obou případech musí být bydliště nebo adresa shodná s místem platebním (§ 60 odst. 1 čl. I SŠZ).
- 4) Zřízení protestu pro neplacení osobami pod bodem 3. (honorační protest). Tento protest musí být učiněn nejpozději v den po uplynutí lhůty k protestaci pod bodem 2. V případě vistasměnek by tedy došlo k prodloužení lhůty už o dva dny oproti ostatním formám směnky (§ 60 odst. 2 čl. I SŠZ).
- 5) Notifikace, povinnost oznámit odepření placení výstavci a svému indosantu do čtyř pracovních dní po dni protestace, nebo po dni předložení směnky v případě, že směnka obsahuje doložku „bez protestu“ (§ 45 odst. 1 čl. I SŠZ).
- 6) Povinnost uplatnit nároky vůči nepřímým dlužníkům ze směnky do jednoho roku od protestace, nebo od předložení směnky v případě, že směnka obsahuje doložku „bez protestu“. Pokud by nebylo uplatněno právo postihu vůči nepřímým dlužníkům, promlčuje se (§ 70 odst.

²⁵ viz. kapitola Směnečný protest

2 čl. I SŠZ).

7) Povinnost uplatnit nároky vůči přímým dlužníkům do tří let po splatnosti směnky. Pokud nebude uplatněno právo do tří let, promlčuje se (§ 70 odst. 1 čl. I SŠZ).²⁶

3 Směnečné úkony (zachovávací úkony)

V rámci nakládání se směnkou je kladen důraz na učinění některých úkonů z pohledu majitele směnky. Tyto úkony jsou stěžejní pro zachování práv k postižným dlužníkům, proto bývají v literatuře někdy označovány jako směnečné úkony zachovávací. Tato kapitola si klade za cíl popsat tyto úkony a jejich účinky a následně je časově zařadit v rámci nakládání se směnkou při splatnosti.

3.1 Prezentace

Prezentace, neboli předložení směnky je faktickým úkonem, který činí majitel směnky. Tento úkon je nejen uplatněním práva, ale slouží také jako „zachovávací úkon“, jelikož právo spojuje výkon prezentace s osudem práv k postihu nepřímých dlužníků ze směnky. Existují dva důvody, které zakládají možnost směnku prezentovat. V případě směnky cizí je k perfekci směnky nutné prezentovat směnku k přijetí hlavnímu dlužníkovi, tedy směnečníku, který do doby než směnku akceptuje, není směnečně zavázán. Druhým důvodem, proč prezentovat směnku je její splatnost, tedy dalším logickým krokem bude prezentace směnky k placení. Prezentace směnky k placení je vlastně výzvou věřitele, který tímto vybízí dlužníka, aby zaplatil. Pokud by majitel směnky takovou výzvu neučinil, pak by se dlužník nemohl dostat do prodlení. Za určitých okolností se prezentace směnky k placení stává obsolentní a postačuje doručený směnečný platební rozkaz. K tomu dochází ve chvíli, kdy majitel nemá v úmyslu nastoupit proti nepřímým dlužníkům, nebo takových dlužníků ve směnce není²⁷. To vyplývá i z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30.5.2002, sp. zn. 29 Cdo 1937/2000:

„povinnost příjemce k zaplacení směnky vzniká již přijetím směnky (viz čl. I § 28 ZSS) a majitel nemusí plnit žádné další podmínky, zejména nemusí směnku včas předložit. Předložení směnky akceptantu po uplynutí lhůty k prezentaci směnky již nemá povahu zachovávacího úkonu. Pokud jde o předložení směnky k placení, je majitel směnky v každém případě povinen se

²⁶ Podle Švamberg G. Naše jednotné právo směnečné. Praha: Nakladatelství Palásek a Kraus, 1941. s. 133-135.

²⁷ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 180-193.

legitimovat vůči přímému směnečnému dlužníku. Ze spisu je zřejmé, že k návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu byl předložen originál směnky cizí. Soud v daném případě vydal směnečný platební rozkaz po řádném prověření legitimace směnečného věřitele. Proto může doručený směnečný platební rozkaz se stejnopisem žaloby plnit funkci prezentace směnky k placení, neboť účelu sledovaného předložením směnky přímému dlužníku bylo doručení těchto listin dosaženo. Proto lze právo na zaplacení směnky vůči přímému dlužníku uplatnit u soudu i tehdy, jestliže směnka nebyla prezentována k placení, neboť funkci prezentace směnky dostatečně plní doručení směnečného platebního rozkazu se stejnopisem směnečné žaloby.“

Pro podporu tohoto tvrzení lze ještě uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29.7.2005, sp. zn. 29 Odo 900/2004.:

„práva majitele vůči přímým dlužníkům ze směnky jsou právy přímými - nejsou podmíněna žádnými dalšími úkony ani skutečnostmi a tedy ani tím, že bude směnka předložena k placení. Nedostatek takového předložení způsobuje vůči přímým věřitelům pouze to, že se nedostávají do prodlení se zaplacením směnečné částky. I v případě, že směnka nebyla předložena přímému dlužníkovi k placení, lze se domáhat práv ze směnky vůči těmto dlužníkům u soudu, přičemž doručení směnečné žaloby žalovaným má účinky prezentace směnky.“

V podstatě se dá říci, že v druhém zmiňovaném rozhodnutí soud pouze podal myšlenku prvního rozhodnutí obecnějším a srozumitelnějším způsobem.

Úprava vztahů věřitele a dlužníka ve formě, jakou jí podává směnečné právo, je poměrně netradiční, jelikož si věřitel musí najít svého dlužníka a upozornit ho na to, že má platit. Taková úprava má však poměrně prozaický důvod. Opačný postup by totiž vzhledem k povaze směnky jako oběžného cenného papíru byl poměrně složitý, ne-li nemožný. Dlužník by musel v mnoha případech složitě pátrat, kdo je vlastně aktuálním majitelem směnky. Pokud by se stalo, že věřitel se v prezentační lhůtě nedostaví a dlužník je ochotný platit, nabízí mu zákon možnost vyvázat se složením směnečné sumy do soudní úschovy příslušného soudu, čímž splní svůj závazek zaplatit a není dále směnečně vázán. Je zajímavé, že tak může učinit proti naprosto neznámému věřiteli. Peníze v soudní úschově jsou pak na náklady a nebezpečí majitele směnky.²⁸

3.1.1 Prezentace k placení

Zákon ukládá prezentaci k placení jako povinnost pouze vůči dlužníkům přímým, tedy akceptantovi u směnky cizí nebo výstavci u směnky vlastní. Tito jsou dlužníky přímými a od těchto má majitel směnky v prvé řadě právo na zaplacení dluhu. Dá se říci, že právě díky faktu, že tyto

²⁸ Blíže Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 180-193.

dlužníci jsou v první řadě povoláni k placení, spojuje SŠZ nevykonání prezentace vůči nim s poměrně tvrdými následky. Jak již bylo řečeno výše, v případě, že prezentace nebude vykonána včas a řádně přichází směnečný věřitel o práva k vykonání postihu proti nepřímým dlužníkům obmeškáním. Věřiteli poté zůstávají pouze práva k přímým dlužníkům, což vlastně znamená, že pokud by věřitel neprotestoval směnku pro nepřijetí, resp. neprezentoval u neakceptované směnky cizí, přišel by tak o všechna práva ze směnky.²⁹

Zákon stanovuje pouze dvě možnosti, kdy nemusí být prezentace provedena. Jedním důvodem je zásah vyšší moci, který odloží prezentační povinnost do doby skončení ingerence vyšší moci, nebo úplně zbaví věřitele povinnosti prezentaci vykonat, pokud zásah vyšší moci je delšího trvání než třicet dní. Druhým důvodem je pak fakt, že již dříve byla vykonána marná prezentace k přijetí a byl zřízen protest pro nepřijetí, již to samo o sobě zakládá práva k postihu vůči nepřímým dlužníkům. Na prezentaci, resp. na její formu jsou kladeny poměrně přísné požadavky, tyto můžeme shrnout do pěti bodů, které jsou předpoklady účinné prezentace:³⁰

- a) předložení originálu směnky
- b) předložení konkrétní osobě (výstavce-směnka vlastní, směnečník směnka cizí, domiciliát)
- c) předkládat musí oprávněný ze směnky (majitel)
- d) musí být předkládáno na určitém místě
- e) musí být předkládáno v určitém čase

3.1.1.1 Předložení originálu směnky

Vzhledem k formě směnky, tedy písemném závazku zachyceném na určitém podkladu, kterým bývá nejčastěji papír, a také vzhledem k tomu, že předmětem směnečného závazku bývají většinou sumy značného rozsahu, je tato povinnost asi nejkontroverznějším projevem formalizmu ve směnečném a šekovém právu. Věřitel se vystavuje značnému riziku tím, že musí přenášet originál směnky, jelikož v průběhu této manipulace může dojít k její ztrátě nebo zničení. Jak konstatuje literatura, prezentant má povinnost prezentátovi směnku ukázat, ale nemusí mu směnku dát do rukou, toto může být obtížné vzhledem k tomu, že dlužník je, předtím než zaplatí, povinen zkoumat správnost nepřetržité řady indosamentů na směnce napsaných a také oprávněnost prezentanta k uplatňování nároku ze směnky. Pro předejití rizikům spojeným s manipulací se směnkou nelze než doporučit směnku vyhotovit již v počátku v několika stejnopisech, popřípadě pořídit opis směnky (více viz. kapitola o ochraně před ztrátou a zničením).³¹

²⁹ Podle Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 126-135.

³⁰ Výčet dle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 129.

³¹ Obdobně Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 129-130.

3.1.1.2 Předložení konkrétní osobě

Směnka musí být při splatnosti předložena osobě v první řadě povolané k placení. U směnky vlastní je takovou osobou výstavce směnky. U směnky cizí pak směnečník, nehledě na to, zda směnku akceptoval či ne. V případě, že je směnka domicilovaná, je prezentant povinen předložit směnku k placení tomuto domiciliátu.³²

3.1.1.3 Předložení oprávněnou osobou

Prvním oprávněným ze směnky je remitent, ten by směnku prezentoval v případě, že by směnka nebyla převedena. Po převodu směnky hovoříme o majiteli směnky. Oprávněn prezentovat směnku je vždy poslední majitel směnky. Stejně jako u remitenta není vyloučena možnost, že tento si zjedná např. smluvní zastoupení ve věci. Dalšími osobami, které jsou oprávněny směnku předložit, jsou prokuraindosatář a zástavní indosatář.³³

Práva a povinnosti prokuraindosatáře se zakládají doložkou „per procura“ včleněnou do indosamentu. Prokuraindosament nemá stejné účinky jako prostý indosament, jelikož jeho prostřednictvím nedochází k převodu práv. Tento druh indosamentu má pouze zmocňovací účinky, jedná se tedy o speciální formu plné moci k výkonu směnečných práv.³⁴

Práva a povinnosti zástavního indosatáře vznikají stejným způsobem jako u prokuraindosatáře, použije se např. doložky „k zastavení“. Tento typ indosamentu rovněž nemá převodní účinky, ale slouží k zastavení práv ze směnky, zřizuje se jím zástavní právo ke směnce a k jeho zřízení je potřeba ještě souběžného smluvního závazku, tedy zástavní smlouvy.³⁵

3.1.1.4 Místo prezentace

Směnka se k placení předkládá v místě platebním, toto je v ideálním případě ve směnce přesně určeno. Pokud je ve směnce vepsána přesná adresa, předkládá se na této adrese, v případě, že je místo platební určeno obecným způsobem, např. „v Brně“, použije se ustanovení §87 čl.I SŠZ a prezentuje se pak v místech, kde dlužník provozuje svůj podnik, nelze než doporučit vybrat k prezentaci takovou pobočku, která má v podnikové hierarchii nejvyšší postavení. V případě, že takové místo není, nebo jej nelze vypátrat, je zákonným alternativním řešením prezentovat v bydlišti povinného. Ve chvíli, kdy na směnce není specifikováno místo platební, prezentuje se na místě uvedeném u směnečníka, popřípadě výstavce u směnky vlastní. V případě, že směnka je

³² Podle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 130.

³³ Podle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 130.

³⁴ Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 57.

³⁵ Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 57-58.

domicilovaná, bude nutné prezentovat v sídle či bydlišti domiciliáta. Prezentace může proběhnout také na kterémkoli jiném místě, než je uvedeno na směnce nebo vyplývá ze zákona, ale pouze na základě souhlasu placením povinného.³⁶ Této problematice se podrobně věnuji v kapitole týkající se platebního místa.

3.1.1.5 Čas prezentace

Zákon stanovuje, že směnku je nutné prezentovat při splatnosti, a to v den platební nebo v následujících dvou pracovních dnech, přičemž den platební musí být také dnem pracovním dle ustanovení § 72 čl.I SŠZ. Z výše uvedeného vyplývá, že den splatnosti a den platební nemusí být nutně shodný. Toto se týká především datosměnek, fixních směnek a lhůtních vistasměnek, kdy je předem znám den splatnosti.³⁷

Pro účely vistasměnek pak zákon stanoví pouze lhůtu, ve které musí být tato směnka předložena, ze zákona je tato lhůta jednoletá a může být zkrácena, nebo prodloužena výstavcem. Indosant je také nadán právem tuto lhůtu měnit, ale pouze směrem dolů. Dnem platebním je pak den předložení a ten je zákonem stanovený pouze jako den pracovní.

Majitel může směnku prezentovat kdykoli v průběhu těchto dní. Prezentaci může učinit opakovaně, ovšem pro účely zachování práv je relevantní pouze první prezentace a ostatní prezentace jsou tedy nadbytečné a záleží tedy pouze na vůli majitele.

Zákon výslovně neupravuje denní dobu, v níž je možné činit prezentaci. Lze ovšem dovodit z požadavku zákona v § 85 čl. I SŠZ, který stanoví dobu pro protestaci směnky mezi 9:00 a 18:00, že se jednání v těchto hodinách očekává i od prezentanta. Nepochybně je to i denní doba, kdy by mohl prezentát prezentaci rozumně očekávat.³⁸

3.2 Protestace

Směnečný protest je v SŠZ upraven v čl. I §44 a §79-88. Ust. §44 nám stanoví za jakých okolností a v jakých lhůtách má být protest učiněn. Naproti tomu ust. §79-88 nám upravují samotný jeho průběh, orgány protest vydávající a náležitosti protestní listiny. Směnečný protest je jedním z tzv. „zachovávacích úkonů“ směnečných a ve velké míře se zde projevuje formalismus, který prostupuje směnečnou a šekovou právní úpravu. Směnečný protest je formálním úkonem, kterým oprávněný prokazuje skutečnosti, které mají význam pro budoucí realizaci práv ze směnky,

³⁶ Podle Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 130-131.

³⁷ Podle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 131-132.

³⁸ Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 184.

zpravidla je podkladem pro výkon směnečného postihu. Tato listina nemůže být ničím nahrazena.³⁹

Protesty se dělí dle toho, na základě jaké skutečnosti je žádáno o jeho vydání, resp. jakou skutečnost má protest osvědčovat. Existuje vícero druhů protestu, ovšem pro účely této práce je zásadní pouze protest pro neplacení, od něho pak odvozený protest intervenční, který se týká čestných příjemců a podpůrných adres.

Protest pro neplacení: Podmínkou vydání protestu pro neplacení směnky je její řádná prezentace k placení. Tento protest osvědčuje skutečnost, že hlavním směnečným dlužníkem či směnečníkem nebyl při řádné prezentaci směnečný dluh zaplacen. Stejně tak je potřeba směnečným protestem zjišťovat skutečnost, že směnečná suma byla zaplacená pouze zčásti. Protestace směnky pro neplacení se týká směnky při splatnosti, výjimku z tohoto pravidla a tedy možnost, resp. nutnost protestovat před splatností směnky stanoví zákon v §44 odst. 5 ve spojení s §43 odst. 2., jedná se o takzvaný postih pro ohrožení (zájmů věřitele). Jedná se o případ, kdy směnečník zastavil své platy, nebo byla-li proti jeho majetku bez úspěchu vedena exekuce, přičemž není rozhodující, zda směnku přijal či ne.⁴⁰

Účelem protestace je zachování práv vůči postižným dlužníkům, což vlastně znamená, že pokud takových není, není potřeba protest činit. Remitenta směnky je možné zbavit povinnosti k protestaci také doložkou výstavce, indosanta, nebo směnečného rukojmího. Doložka ve tvaru „bez protestu“, nebo „bez útrat“ napsaná výstavcem zbavuje povinnosti prezentovat směnku erga omnes, v případě doložky napsané indosantem nebo směnečným rukojmím je povinnost prezentace odpuštěna pouze mezi oprávněným a tím, kdo doložku napsal, což v situaci, kdy je na směnce více nepřímých (postihových) dlužníků, znamená, že i přes napsanou doložku bude nutné protest učinit. Protest pro neplacení nemusí být učiněn, pokud již byl zřízen protest pro nepřijetí. Zbavení povinnosti protestovat směnku nemá vliv na povinnost prezentace a notifikace.⁴¹

Zbavení povinnosti protestovat směnku má tři stěžejní důsledky. Nejdůležitějším důsledkem je, že neprovedení protestace nemá za následek ztrátu postižných práv vůči nepřímým dlužníkům. Vzhledem k tomu, že oprávněný není nucen získat důkaz o řádné prezentaci tím, že učiní protest, přesouvá se důkazní břemeno týkající se (ne)řádne prezentace na dlužníka. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 1. 1994, sp. zn. 5 Cmo 435/1993, konstatuje, že je na dlužnících, aby prokázali, že směnka bez protestu nebyla předložena řádně a včas, bez ohledu na problémy s opatřením takového důkazu spojené. Není-li dlužník schopen, byť z objektivních důvodů, takové důkazy nabídnout, platí vůči němu směnka bez protestu za řádně a včas předloženou. Podružnějším

³⁹ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 211-214.

⁴⁰ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 201-202 a 234-236.

⁴¹ Podle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 52.

důsledkem je pak skutečnost, že oprávněný ztrácí právo na náhradu nákladů protestace, což ovšem vyplývá z logiky věci.⁴²

Lhůtu pro protestaci směnky v případě neplacení přímým dlužníkem zákon stanovuje tak, že musí proběhnout ve dvou pracovních dnech následujících po dni splatnosti (§44 odst. 3 čl.I SŠZ). Výjimku představují vistasměnky, kterým zákon přisuzuje stejnou délku lhůty jako u protestu pro nepřijetí, tedy den splatnosti a dva následující pracovní dny. I zde je patrný důraz na formalismus a přísné dodržování lhůt stanovených k jednotlivým úkonům a které se ze své podstaty mohou zdát dosti krátké.

Protestačními orgány, které jsou oprávněny vydat protestní listinu jsou dle §79 čl.I SŠZ soudy, notáři a obecní úřady. Je zde patrný důraz na důvěryhodnost subjektů vydávajících takové osvědčení. Protestační orgán je ve své podstatě svědkem neúspěšné prezentace směnky. Jelikož musí orgán před vydáním protestu ověřit pravdivost tvrzených skutečností, což není bez fyzické přítomnosti možné, osvědčující orgán je proto povinen se na požádání věřitele (protestanta) dostavit na místo kde má předmětná prezentace proběhnout. Místem protestu je provozovna dlužníka (protestáta), alternativním místem protestu v případě neexistence provozovny, nebo v případě nemožnosti takové místo nalézt je pak byt dlužníka. Protestovat směnku lze pouze v časech poskytovaných zákonem pro prezentaci, tedy v pracovní dny, a to v době od devíti do osmnácti hodin. Protestní orgán se může dostavit na místo protestu kdykoli v těchto hodinách a v případě, že nezastihne dlužníka, zapíše tuto skutečnost do protestní listiny. Protest v nepřítomnosti dlužníka se nazývá „protestem proti stěnám“. Vykonání protestu samotného pak orgán vyznačí na směnce nebo na přívěsku. Orgán je zpravidla přítomný až druhému prezentačnímu pokusu, jelikož při prvním pokusu věřitel zpravidla ještě neví, zda prezentace bude neúspěšná. Dlužník je oprávněn zaplatit svůj dluh do rukou protestního orgánu v rámci již započaté protestace. V případě, že k uspokojení věřitele nedojde, vydá protestní orgán protestní listinu.⁴³

Protestní listina musí obsahovat následující údaje⁴⁴:

- jméno toho, pro koho a proti komu se protest činí;
- údaj o bezvýsledné výzvě k směnečnému plnění vůči protestátovi nebo údaj o nemožnosti jeho zastížení či nemožnosti vypátrat místnost, kde provozuje svůj podnik, ani jeho byt;
- údaj místa a data, kde a kdy došlo k výzvě nebo k bezvýslednému pokusu o ni;
- jde-li o přijetí nebo zaplacení pro čest, poznámku, od koho, pro koho a jak bylo nabídnuto

⁴² Podle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 141-143.

⁴³ Blíže Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 214-224.

⁴⁴ Výčet dle Doleček, M. Směnky, dostupný z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/smenky-druha-cast-dokumentu-opu/1000818/49069>

nebo jak došlo k přijetí nebo k zaplacení pro čest;

- požádá-li směnečník, jemuž byla směnka předložena k přijetí, aby mu byla ještě znovu předložena v následující den, poznámku o tom;
- doslovný opis směnky (opisu) se všemi indosamenty a poznámkami; podpis protestního orgánu, úřední pečeť nebo úřední razítko.

Dle literatury, před rokem 1950 bylo možno neprovádět opis směnky a připojit listinu obsahující protest k vlastní směnce spojením pevného charakteru (lepidlem) a toto spojení mělo být opatřeno úředním razítkem nebo pečetí⁴⁵. Toto řešení, pokud by takto byl protest vyveden, by dle mého mohlo být platné i dnes, jelikož jde spíše nad rámec zákona, když místo opisu připojuje k protestu originál směnky.

Protestace je poměrně formálně složitým úkonem a pro věřitele představuje zátěž jak časovou, tak i finanční. Nároky na protestaci mají ovšem své opodstatnění, jedná se totiž o autoritativní osvědčení předmětných skutečností a v případě vydání protestní listiny není již pochyb o řádné prezentaci směnky, která proběhla neúspěšně, kromě toho v reálném životě si lze jen stěží představit dlužníka, který by si sám na sebe pletl bič tím, že by věřiteli vydal písemné osvědčení o tom, že nechce zaplatit. V druhém případě by mohl takové potvrzení vydat a poté zpochybnit, což by vedlo k dalšímu šetření, průtahům a sporům. Druhým kladným aspektem protestace před orgány požívajícími vysoké důvěry jako soud nebo notář, je dle mého názoru jistota dlužníka, že věřitel protestační listinu nepadělá. Povinná protestace pak poskytuje postiženým dlužníkům jistotu, že se věřitel alespoň pokusil získat dlužnou částku u přímých dlužníků.⁴⁶

Z praxe posledních let ovšem vyplývá, že vzhledem k náročnosti procesu protestace se doložka „bez protestu“ stala již folklórem a podle mého výzkumu je „automatickou“ součástí valné většiny vzorů směnky, které jsou volně ke stažení. Povinnost použít takovou doložku zákon neukládá. Věřitelé využívají svého postavení a v podstatě si vynucují zakomponování této doložky, nebo v mnoha případech dlužník ani nemá tušení, co vlastně daná doložka znamená. Chápu, že pokud zákon nabízí takto jednoduchou možnost zbavit se povinnosti, která rozhodně není příjemná a v některých případech se může zdát nadbytečná, nezůstane tato možnost nevyužita. Co bych ale neoznačil za šťastné, jsou průvodní jevy, ke kterým vlivem toho dochází. Tím hlavním je, že zde vznikají předpoklady k nedisciplinovanému chování v rámci vztahů věřitel-dlužník a tím k poklesu míry jistoty a předvídatelnosti chování subjektů.⁴⁷ Vzhledem k tomu, že důkazní břemeno o řádné prezentaci směnky přechází na dlužníka, nežádá se stane, že věřitel tohoto využije k „zakrytí“

⁴⁵ Švamberg G. Naše jednotné právo směnečné. Praha: Nakladatelství Palásek a Kraus, 1941. s. 161-162.

⁴⁶ Obdobně Kotásek, J. Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového. 1. vydání, Praha: Nakladatelství Prospektrum, 2006. s. 248.

⁴⁷ Podle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 143.

faktu, že nesplnil řádně nebo vůbec zákonem stanovenou povinnost k řádné prezentaci, neboť jak napsal J. Kotásek: „Prokázat, že se něco nestalo, je svou podstatou téměř nemožný počín.“⁴⁸

4 Související instituty

V této kapitole bych rád objasnil instituty, které mají svou relevanci v rámci směnečných úkonů. Jedná se o instituty, které svým obsahem takové úkony ovlivňují nebo jsou průvodním jevem takových úkonů.

4.1 Notifikace

Existuje poměrně široká škála situací, ve kterých zákon ukládá účastníkům směnečných vztahů povinnost podat zprávu jiným účastníkům tzv. notifikační povinnost. Účelem těchto zpráv udržet účastníky informované o situacích, které vyvstaly v souvislosti s nakládáním se směnkou, převážně tedy při splatnosti, tak aby mohli včas jednat, pokud je to možné a zabránit popřípadě hrozícímu směnečnému postihu, nebo se na výkon takového postihu připravit. Z logiky věci vyplývá, že prvním, kdo je povinen informovat v souvislosti s nastalými skutečnostmi je ten, kdo směnku vlastní, tedy majitel směnky. Tento podává zprávu tomu, od koho směnku obdržel, tedy indosantu, pokud takového je, a dále pak výstavci a směnečným rukojmím. Největší význam má zpráva o nepřijetí či nezaplacení směnky pro výstavce, jelikož je směnečnickovým věřitelem a dostane se mu tak informace o solventnosti směnečnickově. Výstavce má tak možnost vůči směnečnickovi zakročit a může se také vyvarovat další ekonomické spolupráce s tímto subjektem.⁴⁹

Povinnost dále notifikovat má v souvislosti s hierarchií dlužníků ze směnky podobu padajícího domina. Indosant, který první obdrží zprávu od majitele směnky je povinen zprávu předat svému předchůdci a ten pak svému atd.. Přeskakovat v linii indosantů není možné, s výjimkou indosantů, kteří neuvedli nebo uvedli nečitelnou adresu. Ke každé takové přeposílané notifikaci je potřeba uvést soupis jmen a adres všech předcházejících notifikantů, ve chvíli, kdy zpráva dojde k výstavci směnky, který je v řadě poslední, bude zpráva obsahovat v zásadě kompletní seznam indosantů směnky. Z výše uvedeného vyplývá, že výstavce směnky obdrží minimálně dvě notifikace, jednu od majitele a druhou od indosantů. Zákon nestanovuje povinnost zaslat notifikaci směnečnickovi, jelikož právě jeho jednání zapříčiňuje vznik notifikační povinnosti.⁵⁰

⁴⁸ Kotásek, J. Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového. 1. vydání, Praha: Nakladatelství Prospektrum, 2006. s. 248.

⁴⁹ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 245-253.

⁵⁰ Obdobně Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 245-253.

Lhůta k podání notifikace je stanovena rozdílně pro notifikace majitele, tedy první notifikaci a pro notifikace další, tedy notifikace indosantů. První lhůta činí čtyři pracovní dny po dni protestačním, nebo v případě, že směnka obsahuje doložku bez protestu po dni prezentačním. Lhůtu pro notifikaci indosantům zákon stanovuje na dva pracovní dny po dni, kdy obdrželi notifikaci. Pro splnění notifikační lhůty je rozhodující den podání na poštu⁵¹. V dnešní době by bylo šťastnější, kdyby zákon ukládal povinnost uvádět na směnce kontaktní e-mailovou adresu, pokud takovou má. Komunikace by se tím výrazně zrychlila a zmenšily by se tím náklady na notifikační proces. Zákon v § 45 odst.4 čl.I SŠZ předjímá jakoukoli formu notifikace, ale z celkového pohledu v zásadě nedává notifikantům jinou možnost, než jít cestou dopisu s využitím poštovních služeb.

Náklady spojené s notifikací jsou na principu kumulace přičítány k postižní sumě a stávají se její součástí. Nejedná se zpravidla o nikterak velké sumy, ovšem vzhledem k jejich kumulaci může i tak jít na konci o značnou částku.

Nesplnění notifikační povinnosti nemá za následek ztrátu práv ze směnky, nemá tedy charakter zachovávacího úkonu. Zakládá ovšem právo na náhradu škody, která takovým jednáním vznikla a to až do výše směnečného peníze. Limitace náhrady škody má dle mého názoru opodstatnění v tom, že by ve větší výši byla nepřiměřená, ale vzhledem k charakteru notifikace jako pouhé informace o stavu věcí, ať jakkoli důležité, bych se přikláněl limitaci nižší například do poloviny výše směnečného peníze. Hlavně tedy v případě zpráv mezi indosanty, jelikož jak bylo řečeno výše, největší význam má notifikace pro výstavce a ten již zprávu obdržel od majitele směnky.⁵²

4.2 Kvitance

V odborné literatuře je v souvislosti se směnkami často zmiňován pojem „kvitance“. Bývá uskutečňována velmi často, převážně ve spojení se zaplacením směnečné nebo postižní sumy. Je potvrzením věřitele o splnění závazku zaplacením ze strany dlužníka a je posléze dokladem, kterým zaplativší dlužník prokazuje svou legitimaci k vymáhání postižní pohledávky.

Právní úpravu kvitance jako právního úkonu najdeme v §569 občanského zákoníku⁵³:

§569

(1) Věřitel je povinen vydat dlužníkovi na jeho požádání písemné potvrzení o tom, že dluh byl zcela nebo zčásti splněn.

⁵¹ Podle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 152-154.

⁵² Podle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 152-154.

⁵³ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

(2) Dlužník je oprávněn plnění odepřít, nevydá-li mu věřitel zároveň potvrzení.

Kvittance je tedy důkazní listinou, jejímž obsahem je potvrzení věřitele, že přijal plnění určitého dluhu, přičemž není rozhodující, zda byla dlužná částka plněna v plné výši. Vystavení takové listiny má pak zásadní význam pro dokazování, jelikož je poté na věřiteli, aby prokázal, že poskytnutým plněním nedošlo ke splnění závazku. Pouhé potvrzení o platbě přitom není kvitancí⁵⁴, mělo by jít o prohlášení věřitele ve smyslu, že dluh byl splněn do té a té výše.

Právo spojuje vydání takového potvrzení s možností dlužníka vydat plnění pouze oproti takovému potvrzení. To v podstatě znamená, že by se dlužník nemohl dostat do prodlení, pokud by mu takové potvrzení bezdůvodně vydáno nebylo. Odůvodněným odmítnutím vydání kvittance pak jistě bude, pokud tato obsahuje nepravdivé údaje nebo neodpovídá skutečnosti⁵⁵.

Z rozhodnutí nejvyššího soudu ze dne 30. září 2005 sp. zn. 33 Odo 890/2005:

„Odmítl-li žalobce potvrdit úplné splnění dluhu (tj. včetně příslušenství a majetkových sankcí), na které bylo vázáno vrácení zbývající části dluhu, nemohl mít tento úkon žalobce za následek vyloučení prodlení dlužníka a vznik prodlení věřitele. Obsah potvrzení žalovaný totiž formuloval způsobem pro žalobce nepřijatelným, neboť by se tak žalobce zbavil možnosti vymáhat po žalovaném sankční plnění...“

Realizace kvittance ve směnečném právu se analogicky beze zbytku podrobí tomuto režimu, bude tedy nutné učinit kvitanci v písemné podobě. V případě placení přímými dlužníky nebo intervenienty se taková kvittance vyznačí přímo do směnečné listiny, přičemž v případě placení intervenienty je potřeba v kvitanci také vyznačit, že bylo placení učiněno pro čest. V případě postižných dlužníků, kterých může být i několik desítek, by nebylo v rámci rozsahu prostoru na směnce nejšťastnějším řešením všechny kvittance vypisovat na směnečné listině, proto postačí vyznačit placení a kvitanci pak vypsát na směnečném opisu, zákon také počítá s vydáním potvrzující listiny zvláštní nebo kvitovaného účtu. Druhým důvodem pro vydávání těchto zvláštních listin může být pak ten, že majitel směnky nechce nebo nemůže prvopis směnky vydat, například z důvodu částečného placení.⁵⁶

Dle literatury by směnečná kvittance měla obsahovat⁵⁷:

- a) Údaj o poskytnutí plnění.
- b) Určení výše poskytnutého plnění.
- c) Kdo plnění poskytl.

⁵⁴ Z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2005 sp. zn. 33 Odo 890/2005

⁵⁵ Z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2005 sp. zn. 33 Odo 890/2005

⁵⁶ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 189-192.

⁵⁷ Výčet dle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 44.

- d) Podpis toho kdo plnění přijal.

4.3 Směnečná intervence

Směnečná intervence je do jisté míry zvláštností směnečného práva, jelikož směnečná úprava výslovně počítá se zásahem třetí strany do směnečného závazku ve formě přijetí nebo zaplacení za jiného. Zákon SŠZ tento zásah nazývá přijetím nebo placením „pro čest“. Úprava titulu čestného příjemce a plátce je přímým důkazem stáří směnečné a šekové úpravy, jelikož už sám název naznačuje, že tato úprava má kořeny v dávné minulosti. V dnešní společnosti je v podstatě nemyslitelné, že by někdo platil za účelem zachování cti jiného, což je ovšem prvotním smyslem této úpravy. Je patrné, že v době vytváření této úpravy byl na osobní čest kladen značný důraz a zákon tak upravuje směnečnou intervenci poměrně rozsáhle.⁵⁸

Osoba, která platí za jiného, se označuje honorant nebo intervenient. Osoba, v jejíž prospěch je placeno, se pak označuje poctěný nebo také honorát. Honorátem může být pouze nepřímý dlužník, tedy výstavce, indosant nebo směnečný rukojmí. Směnečná intervence může mít dvojí podobu. Dělíme jí na tzv. volanou intervenci a tzv. nevolanou intervenci.⁵⁹

Volaná intervence: Dlužník může ve směnce uvést tzv. podpůrnou adresu, na tuto adresu by se měl věřitel obrátit, pokud by hrozilo, že práva ze směňky budou vymáhána vůči poctěnému, tedy v nouzi směňky. Úprava je obsažena v § 55 odst. 1 čl. I SŠZ.

Nevolaná intervence: O takové intervenci hovoříme tehdy, pokud se rozhodne intervenovat pro čest jiného někdo, kdo ve směnce výslovně jako intervenient označen nebyl. Úprava v § 55 odst. 3 čl. I SŠZ.

Předpokladem placení pro čest je, že postih ze směňky lze vykonat před nebo při splatnosti směňky, tedy u směnek v nouzi, jak již bylo uvedeno výše. V případě, že existují na směnce podpůrné adresy, které se shodují s místem platebním, nebo byla směňka přijata pro čest intervenientem, který má bydliště v místě platebním, je majitel povinen předložit směňku při splatnosti těmto intervenientům a pokud by nebylo zaplaceno, je nucen zřídit tzv. honorační protest. To vše nejpozději den poté, co uplynula lhůta pro protestaci směňky pro neplacení, v opačném případě by totiž ztratil postihové práva vůči poctěnému a také všem dlužníkům, kteří následují po poctěném. Zvláštností této úpravy je, že majitel směňky je nucen dle ustanovení § 61 čl. I SŠZ přijmout nabídku intervenienta. Nepřijetí takové nabídky zákon spojuje se stejnými důsledky jako v případě neučinění honoračního protestu.⁶⁰

⁵⁸ Podle Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 104 a 106.

⁵⁹ Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 104.

⁶⁰ Podle Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 106.

Pokud někdo platí pro čest, musí zaplatit celou částku, kterou by zaplatil poctěný, tedy nejen směnečnou sumu, ale sumu postížní, která může zahrnovat úroky z prodlení dle § 48 odst. 2 čl. I SŠZ, ale také útraty a odměnu majitele ve znění § 48 odst. 3 a 4 čl. I SŠZ. Placení pro čest se vyznačuje kvitancí ve směnce s uvedením jména poctěného, neuvede-li se takové jméno, zákon konstruuje domněnku, že bylo placeno za výstavce.⁶¹

Intervenient nabývá zaplacením práva ze směnky vůči poctěnému a všem dlužníkům, kteří poctěnému v hierarchii dlužníků předchází. Placení pro čest ovšem zákon spojuje s jedním poměrně zásadním důsledkem. Po takovém zaplacení již není možné směnku dále převádět.⁶²

4.4 Vyšší moc

Vyšší moc je v právu obecně chápána jako okolnost vylučující odpovědnost. Právní úprava standardně termín vyšší moc nepoužívá, ale například Obchodní zákoník ji ve svém § 394 definuje jako překážku, jež nastala nezávisle na vůli povinné strany a brání jí ve splnění její povinnosti. Účinky nastupují, jestliže nelze rozumně předpokládat, že by povinná strana tuto překážku nebo její následky odvrátila či překonala, a dále, že by v době vzniku závazku tuto překážku předpovídala. Zákon dále stanoví, že odpovědnost není vyloučena, pokud je povinná osoba v prodlení nebo překážka vznikla z jejích hospodářských poměrů. Účinky vyšší moci pak omezuje pouze na dobu trvání této překážky.⁶³

Ve směnečném a šekovém zákoně najdeme vyšší moc v čl. I § 54. Když odhlédneme od faktu, že Směnečný a šekový zákon používá pojmu „vyšší moc“ i tak musíme konstatovat, že je zde koncipována odlišně. Ust. § 54 odst. 1 čl. I SŠZ stanoví demonstrativní výčet překážek, které mohou bránit včasnému předložení, a co je hlavní, nestanovuje, že překážka musí vzniknout nezávisle na vůli povinného. Sice je těžko představitelné, že by povinný způsobil např. povodeň, ale nedávný případ vojáků upouštějících přehradu a zatopivších dvě vesnice, mě přiměl se nad tímto zamyslet. Dalším rozdílem v pojetí vyšší moci je, že směnečný zákon chápe vyšší moc pouze jako skutečnosti obecného a možná i objektivního charakteru. Vyšší moci by bezpochyby byly přírodní katastrofy a epidemie nebo zákonná omezení některých států. Můžeme říci, že z textu zákona vyplývá, konkrétně tedy z odstavců 1 a 6 § 54 čl. I SŠZ, že se nemůže jednat o vyšší moc pokud má omezení osobní charakter v podobě např. nemoci nebo zranění, které postihlo pouze povinného, tedy majitele směnky. Tato koncepce je zajímavá, jelikož jde výrazně k tíži majitele.⁶⁴ Ale je nutno

⁶¹ Obdobně Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 172-174.

⁶² Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 174.

⁶³ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁴ Kotásek, J. Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového. 1. vydání, Praha: Nakladatelství Prospektrum, 2006. s. 191-192.

řící, že starší literatura například zmiňuje úplnou absenci ochrany majitele směnky z pohledu zásahu vyšší moci v německo-rakouském směnečném řádu z roku 1850.⁶⁵ Myslím si, že dotvoření obrazu o vyšší moci, tak jak by měl být chápán všeobecně, je úkolem soudů a jejich judikatury.⁶⁶

Směnečná vyšší moc má dvojitý charakter (účinek) a to dilaturní a zprošťující. Podle §54 odst 3 čl. I SŠZ stanovuje majiteli směnky v případě pominutí vyšší moci povinnost neprodleně provést úkony, kterým vyšší moc bránila, tedy předložit směnku k placení nebo učinit protest. Zprošťující charakter má odstavec následující, který říká, že v případě trvání vyšší moci delšího než třicet dní je majitel oprávněn vykonat postih i bez realizace zákonem stanovených úkonů. Zprošťující charakter tohoto ustanovení se mi jeví jako úlitba majiteli za omezení rozsahu vyšší moci pouze na obecně působící situace.

Zákon směnečný a šekový také ukládá v souvislosti se zásahem vyšší moci notifikační povinnost. Majitel je povinen podat zprávu svému indosantu a vyznačit takovou zprávu na směnce nebo přívěsku a připojit datum a podpis. V případě vistasměnek a lhůtních vistasměnek, jejichž splatnost závisí převážně na samotné prezentaci, je pro počítání zprošťující lhůty rozhodná právě notifikace neboli zpráva. Lhůta třiceti dnů je počítána ode dne, kdy remitent takovou zprávu podá, a u lhůtních vistasměnek se prodlužuje tato lhůta o dobu, která byla ve směnce uvedena jako doba splatnosti po vidění.⁶⁷

5 Vlastní placení

Vlastním placením se rozumí faktické předání směnečné nebo postižní sumy a tedy splnění závazku. Placení ve směnečném právu můžeme rozdělit dle subjektů, které placení činí, na placení hlavním dlužníkem a na placení nepřímými (postižními) dlužníky. Toto dělení má význam především proto, že placení těmito dvěma skupinami nemá stejné právní účinky. Dalším možným dělením je dělení dle času, kdy je placeno, tedy zda před splatností, při splatnosti, nebo po splatnosti směnky.⁶⁸

Zaplacení směnečné sumy hlavním dlužníkem má v zásadě stejné účinky jako zaplacení dluhu nesměnečného. Tento závazek zaniká splněním a dojde k zániku pohledávky, směnka by měla být stažena z oběhu. Jiná situace ovšem nastává, pokud směnečný dluh zaplatí kdokoli jiný. Dochází zde ke čtyřem zásadním účinkům. Prvním z nich je, že dojde ke splnění závazku z pohledu

⁶⁵ Švamberg G. Naše jednotné právo směnečné. Praha: Nakladatelství Palásek a Kraus, 1941. s. 169.

⁶⁶ Kotásek J. K vyšší moci ve směnečném právu, Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. s. 201-207

⁶⁷ Ust. § 54 odst. 2 a 5 Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁸ Podle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 155-160.

zaplativšího dlužníka. Druhým účinkem je, že zaplativší dlužník se stává majitelem směnky a tedy věřitelem. Vzhledem k hierarchii dlužníků ve směnečném právu dochází pak ke dvěma dalším účinkům, dlužníci podřadní nebo souřadní zaplativšímu dlužníkovi jsou ze směnečného závazku vyvázáni a nadřazení⁶⁹ se stávají dlužníky zaplativšího. Pro představu můžeme použít nepřetržitou řadu sedmnácti indosantů, pokud zaplatí devátý z nich, pak osm indosantů, kteří byli na směnce za tímto devátým, je vyvázáno ze směnečného závazku a zbylých osm, kteří indosovali směnku před tímto devátým, se stává dlužníky tohoto zaplativšího indosanta. Stejná situace nastává i v případě směnečné intervence, nebo pokud dojde k zaplacení směnečným rukojmím, postavení těchto plátců se dále odvíjí podle toho, za koho se zaručili, či kdo byl poctěným při intervenci.⁷⁰

5.1 Ověřovací povinnost a domněnka řádného zaplacení

Ideální situací by bylo, pokud by za dobu existence směnky nedošlo k převodu směnky a tuto pak dlužníku předkládal remitent směnky, tedy první majitel. V tomto případě je vysoce pravděpodobné, že by dlužník svého věřitele znal a tedy by nebylo pochyb, že předkládá směnku oprávněně. I v situaci kdy dlužník svého věřitele nezná, by nebylo těžké ověřit oprávněnost předkladatele. Směnka je ovšem oběžný cenný papír a jako takový může za svojí existence i několikrát změnit majitele. Zákon směnečný a šekový v čl. I § 40 odst. 3 stanovuje dlužníku povinnost zkoumat správnost a nepřetržitost řady indosamentů do směnky vepsaných. Jedná se toliko o formální správnost napsaných indosamentů, resp. jejich návaznost, nikoliv o materiální platnost. Není v moci dlužníka posoudit platnost jednotlivých podpisů, tedy platnost jednotlivých převodů směnky. U předkladatele je potom potřeba ověřit totožnost, tedy zkoumá se i materiální stránka věci, pokud by tak dlužník neučinil, mohlo by být jeho jednání označeno za hrubou nedbalost. Z výše uvedeného vyplývá, že dlužník vlastně nikdy nemůže s jistotou vědět, zda platí skutečně oprávněnému ze směnky a nevystavuje se riziku dvojího placení, zákon proto konstruuje právní domněnku, že pokud dlužník splní povinnost formální kontroly nepřetržité řady rubopisů a ověří totožnost předkladatele směnky, zprošťuje se zaplacením svého závazku nejedná-li podvodně nebo nelze-li mu přičíst hrubou nedbalost.⁷¹

⁶⁹ Podřadní dlužníci – ti, na které bylo indosováno po zaplativším dlužníku nebo jejich avalové
Souřadní dlužníci – avalové zaplativšího dlužníka

⁷⁰ Nadřazení dlužníci – ti, na které bylo indosováno před zaplativším dlužníkem nebo jejich avalové a výstavce
Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 155-160.

⁷¹ Podle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 156.

5.2 Placení před splatností

Dá se říci, že zákon sám svými ustanoveními upřednostňuje placení při nebo po splatnosti směnky. SŠZ upravuje v čl. I § 40 odst. 1 a 2, kde stanoví, že majitel směnky není povinen platbu před splatností přijmout a dlužník svým dobrovolným placením před splatností jedná na vlastní nebezpečí. Jednat na vlastní nebezpečí v tomto případě znamená, že takto jednající dlužník nebude chráněn domněnkou o řádném zaplacení vyplývající z § 40 odst. 3 čl. I SŠZ (viz. výše).⁷²

Za určitých podmínek ovšem lze legitimně požadovat zaplacení od nepřímých dlužníků a to ještě před splatností směnky, jde o postih pro nepřijetí směnky, nebo její ohrožení. Postih pro nepřijetí přichází v úvahu pouze u neakceptované, nebo částečně akceptované směnky cizí. Cesta k placení postiženými dlužníky na základě ohrožení směnky je upravena § 43 odst. 2 bod 2 a 3 čl. I SŠZ. Tento postih je přípustný u směnky cizí a analogicky u směnky vlastní dle § 77 odst. 1, čl. I SŠZ, přičemž u směnky cizí je irelevantní zda směnečník akceptoval či ne. Možnost takového postihu je podmíněna ekonomickou situací přímého dlužníka ze směnky, nebo i výstavce u směnky cizí pokud zakázal předložení směnky k přijetí.⁷³

Zde autentické znění zákona k postihu před splatností:

§ 43 odst. 2, bod 2. čl. I SŠZ

„bylo-li ohledně majetku směnečníka, ať přijal směnku nebo ne, vydáno rozhodnutí o úpadku nebo o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku, zastavil-li směnečník své platy nebo byl-li bezvýsledně veden výkon rozhodnutí nebo exekuce na jeho majetek.“

§ 43 odst. 2, bod 3. čl. I SŠZ

„bylo-li ohledně majetku výstavce směnky, který zakázal její předložení k přijetí, vydáno rozhodnutí o úpadku nebo o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku.“

Pro výkon postihu v případě zastavení platů směnečníka a bezvýsledně vedené exekuce na majetek směnečníka bude potřeba prezentovat směnku k placení a zřídit protest pro neplacení (§ 44 odst. 5 čl. I SŠZ). V případě, že bylo ohledně majetku směnečníka, nebo výstavce, který zakázal její přijetí, rozhodnuto o úpadku, nebo byl-li proti nim zamítnut insolvenční návrh pro nedostatek majetku, stačí předložit příslušné soudní rozhodnutí (§ 44 odst. 6 čl. I SŠZ).

Zajímavá je pak úvaha, zda placení v rámci výkonu předsplatnostního postihu bude probíhat v rizikovém režimu dle čl. I § 40 SŠZ. Je nasnadě, že se zde rizikový režim neuplatní, jelikož nelze

⁷² Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 155-156.

⁷³ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 198-202.

rozumně nutit dlužníka platit na vlastní nebezpečí. Stejně tak nelze použít rizikový režim při výkonu postihu před splatností v dalších stupních. Dlužník, který platil v prvním stupni není povinen s výkonem postihu čekat do data splatnosti směnky a ostatní postižníci se tak ocitají ve stejné situaci.⁷⁴

Rozdílná situace ovšem nastává v případě placení intervenientem. Tento na základě § 59 odst. 1 čl. I SŠZ, může za jiného zaplatit i při hrozícím předsplatnostním postihu. Placení pro čest má veskrze dobrovolný charakter, zvláště v případě nevolané intervence. Ze znění zákona je ovšem patrné, že i zde se rizikový režim neuplatní. Věřitel sice není povinen placení před splatností přijmout, ale pokud nepřijme intervenční platbu, přijde o práva k postižným dlužníkům, kteří by jinak takovou platbou byli vyvázáni a to bez ohledu na skutečnost, zda bylo takové placení nabídnuto před nebo při splatnosti. Zákon tedy přiznává intervenčnímu placení speciální režim, oproti standardnímu placení i s ohledem na § 59 čl. I odst. I SŠZ, kde výslovně deklaruje přípustnost intervenčního placení před splatností, což u standardního placení nečiní.⁷⁵

V případě placení postižními dlužníky před splatností není možné spravedlivě požadovat plnou směnečnou sumu. Na tuto možnost pamatuje zákon v § 48 odst 2 čl. I SŠZ. Dlužník je oprávněn od směnečného peníze odečíst úroky za mezidobí, které se stanoví dle diskontní sazby stanovené ČNB platné v den kdy, je postih vykonán.⁷⁶

5.3 Placení při splatnosti

Placení při splatnosti je žádoucí formou splnění dluhu. Dlužníkovi je předložena splatná směnka v řádné prezentační lhůtě a tento svůj závazek splní v plné výši směnečné sumy. Předkládat v prvé řadě je potřeba hlavnímu dlužníkovi, v případě směnky cizí tedy směnečníku, u směnky vlastní pak výstavci. Předmětem plnění je pouze hlavní suma směnečná, určitou výjimku představují pak vistasměnky a lhůtní vistasměnky, ve kterých může dle § 5 čl. I SŠZ výstavce stanovit úrokování směnečné sumy. Plněním by pak byla směnečná suma navýšená o tento úrok. Oproti poskytnutému plnění je dlužník oprávněn po předkladateli požadovat vydání směnky s vyznačenou kvitancí, pokud by totiž směnka z oběhu stažena nebyla, mohlo by dojít k jejímu dalšímu převodu a dlužník by tak ve výsledku byl vystaven riziku, že za stejnou směnku zaplatí podruhé. Dalším pádným důvodem proč požadovat vydání směnky s kvitancí je, že tato je poté jasným důkazem o zaplacení.⁷⁷

⁷⁴ Chalupa, R. Placení směnečného dluhu před splatností. Časopis Právní rádce, č. 1/1998. s. 22-26.

⁷⁵ Chalupa, R. Placení směnečného dluhu před splatností. Časopis Právní rádce, č. 1/1998. s. 22-26.

⁷⁶ Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 204.

⁷⁷ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 178-185.

Vydání listiny oproti zaplacení je ideální cestou v případě, že směnka zní na sumu menší než 15000 EURO a povinný má vůli platit v hotovosti. V případě, že závazek bude plněn bezhotovostní formou vzniká zde několik problémů, které je nutno vyřešit (více viz. kapitola o omezení plateb v hotovosti).⁷⁸

V případě dílčího placení dochází k splnění závazku pouze zčásti a věřitel bude muset pro plné uspokojení postupovat proti nepřímým dlužníkům. Věřitel tedy směnku nevydává, pouze v ní vyznačí kvitanci, že směnka byla zaplacená do určité výše a směnku musí protestovat pro neplacení v nezaplaceném rozsahu, aby nedošlo k prekluzi práv proti postiženým dlužníkům. Dlužníkovi, který poskytl dílčí plnění, je vydáno pouze potvrzení o částečném zaplacení. Věřitel je povinen dílčí plnění přijmout na základě § 39 odst. 2 čl. I SŠZ.⁷⁹

5.4 Placení po splatnosti – placení postiženými dlužníky

V případě, že nedojde v rámci prezentační lhůty k zaplacení směnky, nebo dojde pouze k jejímu částečnému zaplacení, je majitel za předpokladu, že řádně protestoval oprávněn vykonat postih (regres) vůči nepřímým (regresním) dlužníkům ze směnky. Výjimku z tohoto pravidla představuje směnečná intervence dle § 60 odst. 1 čl. I SŠZ, více viz. příslušná kapitola.⁸⁰

V úvahu jako postižení dlužníci přicházejí výstavce, indosanti, avalové a čestní plátcí. Nepřímí dlužníci jsou dlužníky solidárními, jsou zavázáni k zaplacení společně a nerozdílně. Což vlastně znamená, že majitel směnky se při výkonu postihu může libovolně rozhodnout, po kterém z nich bude vyžadovat zaplacení směnečného dluhu, přičemž nemusí zvolit pouze jednoho. Zpravidla se bude rozhodovat dle bonity dlužníků. Jediným subjektem, který může vyloučit svou odpovědnost za zaplacení směnky je indosant. Tento pokud chce svou odpovědnost vyloučit, musí připojit ke svému indosamentu rektadoložku, nebo doložku úzkosti. Tyto doložky mají formu „nikoliv na řad“ a „sine obligo“. Rektadoložka indosanta nemá v tomto případě vliv na převoditelnost směnky jako cenného papíru, je možné ji dále libovolně převádět rubopisem, ale indosant odpovídá za přijetí a zaplacení pouze svému indosatáři. Indosant těmito doložkami vylučuje také svou odpovědnost za přijetí, pokud již nebyla směnka přijata. Pokud by chtěl indosant vyloučit pouze jeden z atributů svojí odpovědnosti, byl by nucen použít doložky ve smyslu: „bez odpovědnosti za přijetí“ nebo „bez odpovědnosti za zaplacení“. Výstavce (Trasant) směnky cizí může doložkou „sine obligo“ vyloučit svou odpovědnost za přijetí směnky, nemůže ovšem vyloučit svou odpovědnost za zaplacení, jakákoli doložka takového významu platí za nenapsanou dle § 9 odst. 2 čl. I SŠZ.

⁷⁸ Podle Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 132.

⁷⁹ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 190-193.

⁸⁰ Blíže Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 195-197.

Rektadoložka v podání výstavce má pak zásadní účinky na převoditelnost směnky, jelikož dále není možné převádět rubopisem, ale je nutné jít cestou postoupení závazku (cessi).⁸¹

Prvním, kdo vykonává směnečný postih, je majitel směnky a prvním. Tím proti komu je postih veden, je kterýkoli z nepřímých dlužníků, jak již bylo uvedeno výše. Postih musí být vykonán do jednoho roku ode dne protestace pro neplacení nebo ode dne splatnosti v případě doložky „bez protestu“. Majitel směnky je oprávněn vymáhat tzv. postižní sumu dle § 48 odst. 1 čl. I SŠZ, tato se skládá z těchto atributů⁸²:

- a) Směnečná suma: Tedy v případě částečného placení pouze v nevyplaceném rozsahu. Je možné navýšení o úroky, pokud takové byly sjednány.
- b) Šestiprocentní úroky ode dne splatnosti: Tyto úroky budou počítány z plné směnečné sumy, tedy navýšené o úroky, které byly případně sjednány v textu směnky. Jedná se o pro směnky specifickou zákonnou formu úroků.
- c) Úhrada nákladů: Jde o veškeré skutečné, tedy doložitelné náklady spojené s výkonem postihu, zvláště pak náklady spojené protestací a notifikací. V souvislosti s tím je nutno říci, že v případě, že směnka obsahuje doložku „bez protestu“, nenáleží majiteli náhrada nákladů protestace, ačkoliv takovou učinil.
- d) Odměna: Literatura tuto odměnu klasifikuje jako náhradu za útrapy a náklady způsobené majiteli, nezaplacením směnečného peníze při splatnosti. Výše této odměny je 1/3 z 1% směnečné sumy a lze sjednat i odměnu nižší. Je otázkou, jaké důvody vedly zákonodárce k takto zvláště formulované výši odměny. Myslím, že odměna stanovená ve výši jednoho procenta by nebyla ke škodě, byla by lépe vypočitatelná a lépe by reflektovala obtíže majitele spojené s vymáháním směnečné pohledávky. Nabízí se i možnost institut směnečné odměny úplně zrušit a přesunout naplnění účelu této odměny buď ve formě paušalizované úhrady nákladů, nebo navýšením zákonného úrokovaní směnečného peníze.

Postižní dlužník musí jako ostatně všichni dlužníci zkoumat oprávněnost majitele resp. předkladatele směnky a je oprávněn si oproti zaplacení vyžádat vrácení směnky s protestem a návratní účet obsahující kvitanci, tento zní na částku postižní a slouží postižníkovu dále k výpočtu sumy, kterou bude následně vymáhat. Ten, kdo směnku vyplatí, bude totiž na rozdíl od prvního, kdo

⁸¹ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 195-197.

⁸² Dělení dle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 204-207.

práva uplatnil, postupovat podle § 49 čl. I SŠZ a může nárokovat⁸³:

- a) Celou částku, kterou zaplatil, tedy postižní sumu. Jako základ tedy poslouží kvitovaný účet který mu byl vydán.
- b) Šesti-procentní úroky z postižní sumy počítané ode dne, kdy sám zaplatil.
- c) Náhradu nákladů: Pouze těch, které sám měl. To ze své podstaty vylučuje náklady protestace.
- d) Odměnu: Odměna je stanovena ve stejné výši jako v případě prvního, který uplatnil postih. To je 1/3 z 1% směnečné sumy, nikoliv sumy postižní.

Z výše uvedeného vyplývá, že postupným uplatňováním směnečného nároku mezi nepřímými dlužníky bude docházet ke kumulaci nákladů, odměn a úroků. Tento koloběh uplatňování nároků může pokračovat až do chvíle, kdy na směnce nezbude zavázaný dlužník, logicky by tedy měl tento postup skončit u výstavce a ten vzhledem k postupnému zvyšování postižní sumy měl mít největší zájem na tom, aby se tento postup opakoval v co nejmenším počtu. Vykonání postihu tím, který směnku vyplatil vůči jinému nepřímému dlužníkovi je nutné učinit do šesti měsíců ode dne zaplacení, nebo ode dne kdy proti němu byl uplatněn nárok soudní cestou, jelikož pak dochází k promlčení práv k postihu dle (§ 70 odst. 3. čl. I SŠZ).⁸⁴

V souvislosti s placením směnky hovoří odborná literatura také o dvou možných způsobech splnění směnečného závazku, které faktické placení neobsahují. Těmito způsoby je tzv. „ritrata“ a „rimesa“. Z těchto dvou shledávám obzvláště praktickým a využitelným rimesu.

5.5 Ritrata⁸⁵

Již ze samotného titulu vyplývá, že se jedná o splnění závazku směnkou. Ze dvou možných „bezplatných“ řešení, které byly zmíněny, je jediné ritrata zákonem upravena a to v § 52 čl. I SŠZ. Takovou směnku vydává postihovatel, jedná se o směnku cizí, kde postihovatel je také v pozici remitenta směnky. Tato směnka musí mít formu směnky „na viděnou“ tedy to musí být vistasměnka. Směnečníkem je pak ten, po kom se plnění ze směnky požaduje, tedy některý z předešlých indosantů, či výstavce, nebo jejich avalové. Místo splatnosti musí být shodné s místem bydliště tohoto dlužníka. Směnečná suma této směnky bude stanovena dle výše postižní sumy směnky uplatňované, tato suma může být navýšena o dvě položky a to o dohodcovu odměnu a poplatky z ritraty. Jelikož poplatky z ritraty nejsou doposavad stanovené, bude se jednat pouze o navýšení v

⁸³ Výčet dle Chalupa, R. Základy směnečného práva. Praha: Nakladatelství Linde, 2003. s. 155-156.

⁸⁴ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 209.

⁸⁵ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 209-211.

rámci odměny dohodce.

Prvotním účelem tohoto způsobu splnění závazku bylo, dostat se k finančním prostředkům co nejrychlejší cestou, tedy vytvořit ritratu a tu prodat. Dohodcem je ten, kdo takový obchod dohodne, resp. „zajistí, že retrasát⁸⁶ ritratu skutečně novému nabyvateli proplatí nebo zajistí jiný způsob její realizace“⁸⁷. Ze znění zákona není toto dle mého dostatečně patrné. Možnost splnit závazek ritratou může být výslovně ve směnce zakázána výstavcem, v literatuře jsem ovšem nenalezl způsob, jakým by taková doložka měla být formulována, lze tedy usuzovat, že bude lepší takovou doložku formulovat naprosto konkrétně, např. „vylučuje se plnění dle § 52 čl. I SŠZ“.

Aplikace takové formy splnění směnečného závazku není obvyklá, jelikož ve chvíli, kdy není dlužník schopen plnit základní závazek, pak pravděpodobně nebude schopen plnit ani žádný jiný. Myslím si ale, že je možné najít uplatnění pro takový postup:

- 1) Za předpokladu, že věřitel ví o nesolventnosti dlužníků, vybere toho, u něž je nejpravděpodobnější, že prostředky mít bude. Na účet tohoto dlužníka vydá ritratu, čímž si prodlouží lhůtu k uplatnění svých práv. Ritrata je novou směnkou splatnou na viděnou.
- 2) Věřitel není natolik schopný nebo ochotný, uplatnit své nároky vůči dlužníkům, nebo se nechce zabírat procedurami s tím spojenými. Vybere dlužníka, u kterého má největší důvěru, že je efektivně schopen uplatnit práva ze směnky. Vystaví ritratu na účet tohoto dlužníka. A pakliže se mu podaří nároky ze směnky uplatnit, nastoupí proti němu s nároky z ritraty.

5.6 Rimesa⁸⁸

Rimesa je směnečnou formou započtení pohledávky. Ačkoliv není zákonem upravena, taková možnost tu je, jelikož není zákonem zakázána. Jde v podstatě o zaslání směnky s protestem a kvitovaným účtem bez dalšího. Předpokladem pro takový úkon je, že mezi směnečnými dlužníky existuje věřitel oprávněného, kterému jsou pak výše zmíněné dokumenty zaslány s oznámením, že tímto zasilatel hradí svou pohledávku, pokud by tato zněla na větší sumu, byla by pak uhrazena pouze do výše směnečného peníze. Zajímavým prvkem by mohlo být, kdyby směnka zněla na větší sumu. Jak by se pak asi tvářily soudy při vymáhání vyplacení přeplatku. U rimesy může totiž dojít k situaci, kdy se dlužník dozví, že jeho věřitel je zavázán ze směnky, která doposavad nebyla vyplacena a pohybuje se na volném trhu. Tuto směnku poté odkoupí za menší cenu než je hodnota směnečné sumy, tedy za tržní cenu a zaplatí s touto směnkou svou pohledávku, která tak může znít

⁸⁶ Retrasát – výstavce ritraty.

⁸⁷ Rybář V. Jiné možnosti zaplacení směnky. Časopis Právní rádce, č. 2/2001. s. 16-18.

⁸⁸ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 209-211.

na podstatně větší sumu, než dlužník investoval do nákupu směnky. Jak uvádí Z. Kovařík: „Jde jen o vztah konkrétního postihovatele a postižníka. S ohledem na znění § 43 odst. 1 čl. I ZSŠ a odpovědnost zde vyjádřenou, nelze se proti tomuto započtení účinným způsobem bránit.“⁸⁹

5.7 Dílčí placení postižníky

Zákon takové dílčí platby výslovně nezakazuje, ale také neupravuje povinnost takovou platbu přijmout, jako je tomu u placení směnečníkem, resp. přímým dlužníkem, v § 39 odst. 2 čl. I SŠZ. Lze tedy usuzovat, že je možné dílčí placení uskutečnit pouze v případě, že oprávněný je ochoten takové plnění přijmout. V případě, že oprávněný takové plnění přijme, bylo by nutné analogicky postupovat dle § 51 čl. I SŠZ. Částečné placení by se na směnce vyznačilo a oprávněný by vydal zaplativšímu potvrzení o zaplacení a ověřený opis směnky. Dle tohoto ustanovení by měl vydat i protest, ovšem v tomto případě by se nejspíše také jednalo o ověřenou kopii. Dlužník, který poskytl částečné placení, pak bude proti ostatním dlužníkům postupovat na základě těchto ověřených listin a ten, kterému bylo částečně zaplaceno, bude posléze vymáhat nezaplacený rozsah postižní sumy.⁹⁰

6 Omezení plateb v hotovosti

Směnečné právo je velmi komplexním odvětvím soukromého práva a není moc případů, kdy je ve směnečných vztazích zapotřebí aplikovat i jiné právní předpisy. Jedním z takových případů je právě zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti⁹¹. Ukládá totiž povinnost provést platbu výlučně bezhotovostní cestou, pokud platba resp. plnění přesahuje částku 15 000 EUR v přepočtu podle aktuálního kurzu ČNB. Výjimkou by pak byly platby prováděné podle zvláštních předpisů a některé zákonem vyjmenované platby. SŠZ ovšem nenaplnuje podstatu takového zvláštního předpisu⁹². Tato povinnost se také nevztahuje na přeshraniční platby⁹³, což vyplývá z ustanovení § 3 zmíněného zákona:

§ 3

⁸⁹ Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 211.

⁹⁰ Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 207.

⁹¹ Dále jen ZOPH.

⁹² Blíže Kovařík Z. Zákon o omezení plateb v hotovosti ve vztahu ke směnce a šeku. Časopis Právní rozhledy č. 7/2005. s. 234-240.

⁹³ Platby mezi občanem ČR a příslušníkem cizího státu nebo platby mezi příslušníky cizích států, atd. dle § 3 ZOPH

(1) Povinnost provést platbu bezhotovostně se vztahuje na platby prováděné

a) navzájem mezi osobami s místem trvalého pobytu, místem pobytu nebo sídlem na území České republiky, pobočkami nebo organizačními složkami zahraničních osob zřízenými na území České republiky, nebo

*b) osobami s místem trvalého pobytu, místem pobytu nebo sídlem na území České republiky, pobočkami nebo organizačními složkami zahraničních osob zřízenými na území České republiky ve prospěch osob s místem pobytu nebo sídlem v zahraničí;
přesahuje-li výše těchto plateb částku stanovenou tímto zákonem.*

Jedinou výjimkou, která by mohla mít relevanci ve vztahu k SŠZ je výjimka určená v § 3 odst. 2e ZOPH, a tou jsou platby za účelem notářské úschovy.

V souvislosti s tímto omezením vznikají v rámci směnečných vztahů určité komplikace. Ve chvíli, kdy je totiž splatná směnka řádně prezentována a dlužník je ochoten platit, nemůže si být ani jedna ze stran jistá tím, že obdrží své plnění. Dlužník je oprávněn požadovat vydání směnky s potvrzením o zaplacení ve chvíli, kdy platbu provede, ale věřitel naproti tomu nebude směnku chtít vydat do doby, než mu bude příslušná suma skutečně připsána na účet. Dlužník by se nevyžádáním směnky s potvrzením vystavoval riziku, že takovou neobdrží, ačkoliv peníze odeslal. Naproti tomu věřitel, pokud by směnku vydal, se vystavuje riziku, že neobdrží požadovanou platbu. Je tedy nutné tento rozpor požadavků nějakým způsobem vyřešit. Vzhledem k tomu, že v praxi jsem se s tímto problémem nesetkal, kontaktoval jsem v souvislosti s tímto problémem odborníka bankovního sektoru⁹⁴ a poprosil ho o radu.

Můj dotaz spočíval v tom, jak je možné ze strany banky v souvislosti s tímto problémem zajistit věřiteli, že své peníze skutečně dostane tak, aby mohl bez obav směnku vydat. Z odpovědi vyplynulo, že takovou platbu by bylo např. možné realizovat v režimu neodvolatelného platebního příkazu, ovšem s konstatováním, že taková služba není standardně poskytována každou bankou v ČR. Dalším možným způsobem by pak bylo zřízení dokumentárního akreditivu nebo „úctu úschovy“, který může být realizován prostřednictvím banky, notáře, nebo advokáta. Tyto služby spočívají v uzavření smlouvy mezi subjekty a složením peněžních prostředků na k tomu určený účet s limitovanými dispozičními právy. Vydání peněz by pak bylo realizováno oproti předání předem stanovených dokumentů. K tomuto způsobu realizace vypořádání směnečných vztahů měl M. Kršiak zásadní připomínku: „*Tato varianta se mi jeví jako nejrozumnější, nicméně je fakt, že jakákoli z těchto variant je v praxi poměrně drahá. Jedná se o poplatky v řádu tisíců až desetitisíců*

⁹⁴ Pro účely této práce poskytl své vyjádření Ing. Marian Kršiak, Relationship Manager, LBBW Bank CZ a.s.

korun.“

Poslední standardní bankovní formou řešení, kterou odpověď obsahovala, pak bylo řešení týkající se obchodních směnek v podobě eskontního úvěru. Tento spočívá v bankovním odkupu směnky před splatností. Směnečný dlužník se stává dlužníkem banky a jeho vztah k majiteli směnky zaniká. Při splatnosti se banka obrátí na výstavce s výzvou k úhradě závazku. Pokud jím není závazek splněn, obrací se banka na původního držitele směnky k úhradě závazku z úvěrové smlouvy. Tento způsob je ze své podstaty naprosto nevhodný při částečném placení a také zde nemá majitel směnky žádnou jistotu, že směnka bude zaplacená. Může ve výsledku na takové jednání doplatit. Toto řešení by bylo nejspíše vhodné pouze ve chvíli, kdy by majitel směnky potřeboval finanční prostředky a směnka ještě nedošla splatnosti. Nejeví se tedy jako „spásné“ řešení konfliktu požadavků zmíněného výše.

V prvotních úvahách mne napadlo, zda by se mohl bankovní subjekt zajistit za to, že podaný platební příkaz bude zrealizován, ale dostalo se mi zamítavé odpovědi s poukazem na skutečnost, že v rámci platebních příkazů je banka pouze zprostředkovatelem, není účastníkem samotné transakce. Banka by tedy mohla pouze vydat potvrzení o skutečnosti, že přijala daný bankovní příkaz nebo o skutečnosti, že platba odešla. Ovšem realizace platby může někdy trvat i několik dní. Můj zdroj přišel také s poměrně neotřelým nápadem, který by byl nejméně finančně náročným. Předpokladem by bylo otevření účtu věřitelem ve shodné bance s bankou dlužníka. Dlužník pak elektronicky podá platební příkaz a k realizaci takové platby poté dojde v řádu minut, maximálně hodin.

Pouze jeden z výše uvedených bankovních produktů naplňuje požadavek na obdržení peněz před uplynutím lhůt pro protestaci směnky, a to eskontní úvěr. Bude tedy jistě nutné, pro zachování postižných práv, protestaci učinit i navzdory vůli dlužníka splnit svůj závazek.

7 Ochrana před ztrátou a zničením

Směnka je ze své povahy listinný cenný papír a závazek v ní obsažený je vázán na listinu, v níž je obsažen. Uplatnění práv z této listiny je pak podmíněno jejím faktickým předložením. Z tohoto plynou určitá rizika spojená s manipulací s touto listinou, jelikož poměrně snadno může dojít k její ztrátě či zničení a práva v ní obsažená by pak byla nenávratně ztracena, tomuto lze předejít díky směnečným stejnopisům a směnečným opisům.

7.1 Stejnopis⁹⁵

Z § 64 čl. I SŠZ ve spojení s § 77 odst. 1 čl. I SŠZ vyplývá, že stejnopisy lze vyhotovit pouze u směnky cizí. Všechny stejnopisy musí být stejného obsahu, což už vyplývá z názvu formy „*STEJNOpis*“. Pokud by nedošlo k zvláštnímu označení jednotlivých vyhotovení zřetelným způsobem, bylo by každé z těchto vyhotovení platnou směnkou a tudíž reálným závazkem. Vzhledem k této skutečnosti zákon upravuje povinnost takové stejnopisy číslovat. Číslování by mělo být provedeno přímo v textu směnečného prohlášení. Ve chvíli, kdy by stejnopisy číslovány nebyly, existovalo by tedy tolik směnečných závazků, kolik by bylo vyhotoveno stejnopisů.

Stejnopis může vyhotovit pouze výstavce, ale kterýkoli majitel směnky může vyhotovení stejnopisu požadovat, přičemž všichni indosanti jsou povinni opakovat své indosamenty na každém novém stejnopisu (§ 64 odst. 4 čl. I SŠZ).

Všechny stejnopisy směnky tvoří jeden celek a tak by s nimi mělo být zacházeno, což jde doložit i na ustanovení § 65 odst. 1 čl. I SŠZ, mělo by tedy dojít k tomu, že všechny úkony, které vyžadují záznam ve směnce, by měly být zaznamenány v každém vyhotovení této směnky, kromě akceptace směnky, jelikož dle §65 odst. 1 čl. I SŠZ je směnečník zavázán z každého akceptovaného stejnopisu, který mu nebyl vrácen, proto je k akceptaci potřebný pouze jeden ze stejnopisů. Zákon tímto již od začátku usnadňuje pozici majiteli směnky k převodu, jelikož může k akceptaci i k převodu použít různá vyhotovení směnky. Jelikož stejnopis směnky nese stejná práva a povinnosti jako směnka samotná, vzniká zde nutně nebezpečí podvodného jednání jednoho z indosantů, který by mohl různá vyhotovení převést na různé indosatáře. Zákon se snaží takovému jednání předejít dvěma způsoby. Na jedné straně svěřuje majiteli, resp. indosatáři směnky možnost vyžádat si veškeré stejnopisy směnky dle § 64 odst. 3 čl. I SŠZ, přičemž záleží na tom, zda není ve směnce výslovně uvedeno, že byla vystavena pouze v tomto jednom vyhotovení. Pokud majitel žádá o vydání stejnopisů, žádá svého indosanta, ten pak svého atd. až do chvíle než se žádost dostane k výstavci. Na straně druhé klade odpovědnost za takové podvodné jednání na bedra indosanta, který tak činí.

V § 65 čl. I SŠZ zákon stanoví: „*Indosant, který převede stejnopisy na různé osoby, jakož i indosanti následující jsou zavázáni ze všech stejnopisů, na nichž jsou jejich podpisy a které nebyly vráceny.*“ Z tohoto vyplývá, že takto jednající indosant by odpovídal z každého takto převedeného stejnopisu směnky, ale svůj nárok vůči předchozím dlužníkům by mohl uplatnit pouze jednou. Ti,

⁹⁵ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 255-261.

kteří směnku po tomto indosantovi převzali, ovšem nemohou tušit, že indosant činil způsobem, kterým neměl. Dle názoru literatury to v praxi povede k tomu, že pokud se některý z oprávněných z takto převedených stejnopisů směnky obrátí k zaplacení k některému z dlužníků předcházejícím indosantu, který podvodně převedl stejnopisy na více osob a obdrží platbu, pak ten, kdo takto směnku vyplatil, se zbavuje svého závazku, a ten, kdo by mohl oprávněně požadovat splnění směnečného závazku, se poté musí obrátit na indosanta, který situaci způsobil.

6.2 Směnečné opisy⁹⁶

Směnečný opis je jakousi prodlouženou rukou směnky. K pořízení opisu směnky je oprávněn každý majitel směnky, přičemž je nutno vyhnout se záměně směnečného opisu a ověřené kopie směnky. Ověřená kopie směnky na rozdíl od opisu nenesou žádná práva ani povinnosti a možnost jeho využití je tak v praxi pouze omezené. Opis se s ověřenou kopií shoduje v zásadě v tom, že v něm musí být obsažen přesný text směnky vlastní se všemi indosamenty, doložkami a rukojemskými prohlášeními. Podmínkou opisu ovšem je, že v něm musí být uvedeno, kde opis končí. V opise dále musí být uvedeno, kdo má prvopis směnky, tato osoba je deponitářem směnky a je na požádání povinna vydat majiteli opisu prvopis směnky. Platí tedy, že poslední indosatář uvedený na opisu směnky je také posledním majitelem směnky. Zákon ovšem neupravuje povinnost zaznamenat do směnky skutečnost, že byl učiněn opis, což by ve výsledku mohlo vyústit do situace, kdy ten, na koho byl prvopis dále převeden, bude řádným majitelem prvopisu směnky a nebude možno tento na něm vymoci. Zákon upravuje v § 68 odst. 3 čl. I SŠZ, že pokud je v prvopise uvedena doložka „Odtud platí jen indosamenty uvedené na opise“, pak jsou indosamenty uvedené na prvopise později neplatné, nestanovuje to jako povinnost, ale vzhledem k předchozímu je záhodno takovou doložku do prvopisu zahrnout. Celkově lze jen doporučit, aby již od začátku, pokud to okolnosti dovolí, byl prvopis i opis předáván společně.

Opis samotný lze dále indosovat. Institut opisu byl zřejmě zamýšlen hlavně ze dvou důvodů, a to jako řešení při nedostatku místa na směnce a také jako ochrana před ztrátou a zničením směnky při manipulaci v souvislosti indosací. Vzhledem k tomu, že závazek přímých dlužníků bude vždy jen na prvopise směnky, nepostačuje opis směnky k účelům prezentace směnky, proto bude vždy nutné vyžádat si prvopis směnky k těmto úkonům. Pokud by stávající držitel odmítl prvopis směnky vydat, i z objektivních důvodů, bude nutné zřídit tzv. perkviziční protest dle § 68 odst. 2 čl. I SŠZ pro zachování svých práv vůči nepřímým dlužníkům, kteří jsou podepsáni na opisu směnky.

⁹⁶ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 261-265.

V podstatě se dá říci, že tato úprava zakládá třetí situaci, kdy je prezentace směnky obsolentní, jelikož i bez prvopisu je možné si zachovat perkvizitním protestem práva vůči nepřímým dlužníkům z opisu. Problémem ovšem je, že bez prvopisu není možné vykonat jak práva vůči dlužníkům přímým, tak nepřímým. Pokud by se oprávněnému majiteli směnky, nepodařilo prvopis směnky získat na požádání, musel by postupovat občanskoprávní cestou a to žalobou na vydání věci. Pokud by ani takovým způsobem neuspěl, pak nezbývá než podat návrh na umoření směnky, což zákon umožňuje v ustanovení § 90 odst. 1 čl. I SŠZ.

7.3 Umoření⁹⁷

Umořením rozumíme proces, kdy písemný závazek ve směnce inkorporovaný, přejímá podobu soudního rozhodnutí a k vykonání práv ze směnky pak postačuje pouze toto soudní rozhodnutí. Dojde k faktickému odejmutí práv vtělených do směnky a jejich vtělení do listiny jiné, původní listina pak zcela pozbývá zavazovací schopnosti. Speciální úprava řízení o umoření směnky je obsaženo v občanském soudním řádu (dále jen o. s. ř.), konkrétně v § 185i až § 185s. Věcně příslušným k umoření listiny je okresní soud, místně pak soud podle místa sídla navrhovatele umoření, není-li takového, pak bude místně příslušný soud platebního místa.

Kdo bude účastníkem řízení o umoření směnky pak můžeme dovodit z ustanovení § 185j a § 185k o. s. ř.⁹⁸:

§ 185j

(1) Návrh na umoření listiny může podat každý, kdo má na jejím umoření právní zájem.

(2) Soud rozhoduje bez jednání usnesením, které doručí do vlastních rukou.

§ 185k

Účastníky řízení jsou navrhovatel, ten, kdo je podle listiny povinen plnit, ten, kdo má listinu v držbě, a ten, kdo podal námitky podle [§ 185m](#) odst. 2.

Navrhovatelem tedy s největší pravděpodobností bude majitel směnky, nebo jiná osoba, která je oprávněna se směnkou nakládat z podobné pozice, tedy zástavní a prokura indosatář. V případě již vyplacené směnky, na které zůstali zavázání dlužníci, pak přichází v úvahu i rukojmí, intervenienti a postihový dlužníci, kteří směnku vyplatili. Pro účely řízení je nutné právní zájem na umoření prokázat. Účastníky řízení budou také všichni, kdo jsou povinni z listiny plnit, tedy všichni

⁹⁷ Kotásek, J. Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového. 1. vydání, Praha: Nakladatelství Prospektrum, 2006. s. 265-266.

⁹⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

platně zavázání dlužníci směnky, tedy i nepřímí. Není přitom rozhodující, zda je směnka splatná, jelikož i kdyby nebyla, stále je tu možnost jejich eventuálního postihu, jelikož tito odpovídají za zaplacení směnky. V praxi může dojít k situaci kdy listina, která je považována za ztracenou nebo zničenou, dále cirkuluje, a účastníků směnečného vztahu tak přibývá, o těchto nemůže návrhatel z podstaty věci vědět a ti, kteří by se zavázali na prvopise, by se stali účastníky později.

Ust. §185k o. s. ř. zmiňuje jako účastníka toho, kdo má listinu v držbě. Je ve své podstatě nemožné, aby takový byl již od počátku účastníkem řízení o umoření, jelikož ve chvíli, kdy takovou listinu má, nejde o listinu ztracenou nebo zničenou. Nevylučuje to ovšem, aby se do řízení zapojil v jeho průběhu. Stejně tak ti, kdo podají námítky, se z logiky věci zapojují do řízení v jeho průběhu.

K umoření může dojít za splnění dvou předpokladů. Prvopis směnky byl ztracen nebo zničen a oprávněný prokáže, že ze směnky lze uplatňovat nějaký nárok. V případě, že by soud v průběhu řízení shledal, že směnka ztracena nebo zničená nebyla, zamítne návrh. Za účelem umoření je pak potřeba soudu předložit směnečný opis, nebo ověřený opis směnky. V návrhu je potřeba uvést všechny skutečnosti, které mají relevanci ke směnečnému vztahu z ní vyplývajícího. Soud zkoumá všechny předložené důkazy a námítky a je také příslušný i ke zkoumání zda opravdu jde o platnou směnku.

Řízení o umoření směnky má dilatorní účinky, v průběhu tohoto řízení se staví promlčecí lhůty proti návrhovateli, jakož i lhůty určené k výplatě peněžité částky podle umořované listiny.

Pokud soud shledá, že směnka je podle všeho zničená či ztracená, vydá rozhodnutí obsahující výzvu, aby ten kdo má směnku u sebe, ji v dvouměsíční lhůtě předložil soudu, nebo aby podal proti návrhu námítky. Přičemž pro počítání této dvouměsíční lhůty je především rozhodující, zda směnka již byla splatná či ne. U splatné směnky je tato lhůta počítána ode dne publikace výzvy a v druhém případě pak od data splatnosti směnky. U směnek, které nemají jednoznačně určené datum splatnosti, tedy u vistasměnek a lhůtních vistasměnek, bude jako základ pro počítání času brán v potaz poslední možný den, kdy bylo možné směnku prezentovat, přičemž u vistasměnek bude tento den také dnem splatnosti a dvouměsíční lhůta pak běží od tohoto dne. U lhůtních vistasměnek je pak nutné se ještě propočítat od zmíněného dne ke dni splatnosti určeného ve směnce po vidění. Podstatným prvkem zmíněné výzvy je pak zákaz placení z umořované směnky. Ten, kdo má směnku v držení, se tedy nedostane k jejímu proplacení. V podstatě tak soud nutí toho, kdo u sebe originál má, aby se stal účastníkem řízení.

Navrhovatel má právo již na základě této doručené výzvy požadovat po dlužnících zaplacení, ovšem pouze tím způsobem, že dlužník složí předmětnou sumu do soudní úschovy a ta bude návrhovateli vydána až po skončení řízení za předpokladu, že byl návrh úspěšný. Zajímavým prvkem řízení o umoření je nutnost podat po uplynutí dvouměsíční lhůty druhý návrh

na umoření. Pro podání tohoto druhého návrhu je pak lhůta jednoměsíční, a pokud k podání takového návrhu nedojde, soud zastaví řízení ve věci umoření předmětné listiny. Na základě této druhé výzvy pak soud případně vydá usnesení o umoření předmětné listiny.

Placení šeků

1 Náležitosti s významem pro placení

Jak již bylo řečeno v úvodu této práce, šek sám o sobě se v průběhu času vyvinul ze směnky cizí. Tomu odpovídá i konstrukce vztahů z šeku vyplývajících. Šeky a směnky mají tedy mnoho společného a proto není třeba všechny aspekty týkající se placení šeků dlouze popisovat. V následujících kapitolách se zaměřím převážně na primární rozdíly mezi směnkou a šekem. V ostatních aspektech pak analogicky platí, co již bylo uvedeno v předešlé části této práce a to především v oblasti týkající se směnky cizí.⁹⁹

Šek, stejně jako směnka cizí, je konstruován jako bezpodmínečný příkaz výstavce třetí straně zaplatit předmětnou sumu. Primární odlišností pak je, že šek neobsahuje přímého dlužníka, kterým je u směnky směnečník. Tím, komu je adresován příkaz zaplatit, je šekovník. Postavení šekovníka je generováno stejným způsobem jako u směnečného domiciliáta. Tento není šekově zavázán, pouze se předpokládá, že při prezentaci šeku proplatí předmětnou sumu. V souvislosti s tím není ani možné, aby šekovník šek přijal tak jako to činí směnečník. Zákon přijetí výslovně zakazuje v §4 čl. II SŠZ. Případné akceptační prohlášení pak platí za nenapsané.¹⁰⁰

Z výše uvedeného vyplývá, že zde musí existovat mimošekový vztah mezi výstavcem šeku a šekovníkem, z něhož vyplývá šekovníkova uhrazovací povinnost. Zpravidla bude šekovníkem banka, u které má výstavce finanční prostředky, se kterými může prostřednictvím šeku nakládat, takové šeky pak jsou šeky „pravidelnými“. Šeková úprava neupravuje jako povinnost, aby šekovníkem byla banka, ale s ohledem na text § 3 čl. II SŠZ vyplývá, že tento stav je žádoucí:

„Šek se vystavuje na peněžní ústav (bankěře), u něhož má výstavce pohledávku, a podle ujednání učiněného výslovně nebo mlčky, že výstavce je oprávněn šekem s touto pohledávkou nakládat. Nešetření těchto ustanovení se nedotýká platnosti listiny jako šeku.“

Šekovníkem může být i nebankovní subjekt, u kterého má výstavce šeku pohledávku, takové šeky pak budou šeky „nepravidelnými“. V souvislosti s tím zákon výslovně zakazuje platební

⁹⁹ Podle Kotásek, J. in Kotásek, Pokorná, J., Raban, P. a kol. Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009. s. 292.

¹⁰⁰ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 297-303.

příkaz vystavit na osobu výstavce, jedinou výjimkou pak jsou šeky vystavené mezi různými závody výstavce.¹⁰¹

Jak jsem již napsal výše, šek nemá přímých dlužníků. Osobami z šeku zavázanými pak budou nepřímí dlužníci, jejichž postavení je shodné s postavením postižníků ze směnky. Budou jimi tedy v prvé řadě výstavce a dále indosanti a šekoví rukojmí, tedy avalové. Je ovšem nutné říci, že v praxi k převodům šeku za jeho existence mnohokrát docházet nebude, jelikož tento je koncipován jakožto krátkodobý platební prostředek a zpravidla tedy šekový vztah bude vystaven pouze mezi výstavcem, remitentem a šekovníkem.¹⁰²

Šeková úprava umožňuje také domicilaci, tedy učinit šek splatným u třetí osoby, ovšem stanovuje v § 8 čl. II SŠZ, nutnost takovou domicilaci učinit pouze k bankovnímu subjektu. Vzhledem k tomu, že šekovníkem bude ve valné většině případů banka, pak již logicky taková možnost pozbývá významu.¹⁰³

1.1 Určení remitenta

Směnka požaduje jako součást obsahu listiny údaj toho, komu má být placeno. Šeková úprava takové požadavky neklade. Šek může mít formu na doručitele, na řad i na jméno. U šeku na doručitele bude oprávněným v zásadě ten, kdo šek drží. Šekem na doručitele pak bude i takový, ve kterém bude uvedeno konkrétní jméno, pokud zde bude doložka „nebo majiteli“, nebo doložka podobného významu. V případě absence takové doložky se bude jednat o šek ve formě na řad. O šek na jméno pak půjde ve chvíli, kdy bude do textu inkorporována rektadoložka, bude tedy vyloučena převoditelnost indosamentem. V takovém případě se převod šeku bude moci uskutečnit pouze cessí.¹⁰⁴

1.2 Splatnost šeku

Šek je ze zákona stanoven jako cenný papír splatný na viděnou, je zde tedy vidět největší příbuznost s vistasměkou, ovšem lhůty pro předložení k placení jsou zde velmi krátké. Rozhodujícím datem pro počítání lhůt pak bude datum vystavení šeku. Datum vystavení je proto obligatorní náležitostí šeku. Ze znění zákona vyplývá, že ačkoliv údaj data vystavení musí být možný, nemusí být pravdivý. Šek je tedy možné antedatovat i postdatovat. Zákon s takovým

¹⁰¹ Kotásek, J. in Kotásek, Pokorná, J., Raban, P. a kol. Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009. s. 293-294.

¹⁰² Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 303-308.

¹⁰³ Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 307-308.

¹⁰⁴ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 324-325.

řešením výslovně počítá ve svém ustanovení §28 odst. 2 čl. II SŠZ, kde stanoví možnost předložit šek již před datem, které je uvedeno jako datum vystavení. Takový postup je možné dovodit i z ustanovení § 29 odst. 4 čl. II SŠZ: „*Uvedené lhůty běží ode dne, který je udán na šeku jako datum vystavení.*“¹⁰⁵

Lhůta pro předložení k placení je dvojitá a odvíjí se od faktu, zda byl šek vystaven a splatný ve stejném státě či nikoliv. V případě, že je splatný ve státě vystavení, pak je lhůta pro předložení velmi krátká a to osm dní. V opačném případě je pak lhůta pro předložení dvacet dní, tedy za předpokladu, že se oba státy nachází na stejném světadílu. Pokud by se ovšem nenacházeli ani ve stejném světadílu, pak bude lhůta sedmdesát dní.¹⁰⁶

Je zajímavé jak si zde zákonodárce „pohrá“ se zeměpisnými pojmy. Otázkou totiž je, co je vlastně světadíl. Ve světě obecně není pojem světadíl používán a je používán termín kontinent. Pojem světadíl je v zásadě českou specialitou, ale i u nás se zároveň používá pojmu kontinent. Oba tyto pojmy pak mají odlišnou náplň a teorie geografie se v mnoha případech neshoduje v obecné interpretaci těchto pojmů. Bylo by proto velmi zajímavé sledovat v praxi jak by se k takové otázce postavily české soudy. Zákon jde v používání zeměpisných pojmů ještě dále a pro účely prezentace šeku zahrnuje všechny středomořské státy do evropské zóny (světadílu).¹⁰⁷

2 Postup při splatnosti šeku

Stejně jako u směnky si tato kapitola klade za cíl popsat v bodech postup majitele šeku tak, jak by měl být realizován v časové posloupnosti, aniž by se ukrátil na svých právech.¹⁰⁸

- 1) Prvním krokem je předložení šeku k placení. Předkládá se v místě platebním ve lhůtách definovaných v kapitole „Splatnost šeku“ (§ 29 čl. II SŠZ). Předkládá se šekovníkovi, popřípadě domiciliátu, pokud je takový v šeku uveden.
- 2) V případě, že šek nebyl vyplacen, je třeba zřídit protest, popřípadě jiné opatření stejného významu. Lhůty pro zřízení protestu jsou shodné se lhůtami pro prezentaci. Je možné prodloužit lhůtu o jeden den v případě, že bylo poprvé prezentováno poslední den prezentační lhůty (§ 41 čl. II SŠZ).
- 3) Povinnost notifikace výstavci šeku a svému indosantu ve lhůtě čtyř dnů ode dne zřízení

¹⁰⁵ Kotásek, J. in Kotásek, Pokorná, J., Raban, P. a kol. Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009. s. 300-301.

¹⁰⁶ Podle Kotásek, J. in Kotásek, Pokorná, J., Raban P. a kol. Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009. s. 300-301.

¹⁰⁷ Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kontinent/>

¹⁰⁸ Postup dle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 376.

protestu nebo opatření podobného významu (§ 42 čl. II SŠZ).

4) Posledním krokem je pak uplatnění práv vůči postižným dlužníkům před promlčením, tedy do šesti měsíců od uplynutí lhůty pro předložení šeku k placení (§ 52 čl. II SŠZ).

3 Předložení šeku k placení

Ačkoliv je samotná prezentace šeku dosti podobná prezentaci směnky, najdeme zde několik významných rozdílů. Nejdříve je potřeba si uvědomit, že je předkládáno osobě, která nemůže být nijak šekově zavázána. Tento nemusí se sám zajímat o skutečnost, že by měl zaplatit šekovou pohledávku, a není nucen vyvíjet žádné kroky k zaplacení dluhu. Zákon z toho důvodu ani nepočítá s možností složení šekové sumy do soudní úschovy, tak aby došlo k splnění závazku, jako je tomu u směnečného dlužníka. Výstavce je odpovědný za zaplacení šeku a tuto povinnost nemůže nijak vyloučit, je proto jeho povinností zajistit, aby šekovník při řádném předložení zaplatil.¹⁰⁹

Včasné nevykonání prezentace znamená zánik práv vůči postižným dlužníkům, pokud nebylo zmeškání způsobeno vlivem vyšší moci. I po promeškání prezentační lhůty je ovšem možné předložení a proplacení šeku. Výstavce má právo šek odvolat, tedy podat příkaz bance takový šek neproplácet. Odvolání šeku je pak účinné po uplynutí prezentační lhůty, z čehož vyplývá, že šek by v takovém případě nemohl být šekovníkem proplacen po uplynutí lhůty určené k prezentaci. V případě, že šek není v prezentační lhůtě řádně zaplacen, běží šestiměsíční promlčecí doba. V případě promlčení nedochází k zániku závazku. Postižní dlužníci ovšem získávají možnost namítat promlčení proti uplatňovaným nárokům majitele šeku.¹¹⁰

Prezentantem šeku bude ve většině případů majitel šeku. Stejně jako u směnek, není zde vyloučeno smluvní zastoupení. Prezentantem pak může být i prokuraindosatář nebo zástavní indosatář. Ten, jemuž je předkládáno, je povinen zkoumat oprávněnost předkladatele stejně jako v případě směnky. U rektašeků bude k legitimaci postačovat uvedení takové osoby v šeku nebo doložení legitimačních listin. V případě šeků na řad pak musí majiteli svědčit souvislá řada rubopisů. Nejméně jistým pak bude majitel směnky na doručitele. K legitimaci takového postačuje pouze fyzické držení listiny.¹¹¹

Jak již bylo řečeno dříve, šek vykazuje vlastnosti vistasměnky a prezentace tedy bude probíhat obdobně, pouze v mnohem kratších lhůtách, podrobně k tomu v kapitole splatnost šeku. Šeková úprava obsahuje odlišnosti v úpravě situací, kdy je prezentace obsolentní. Zákon zbavuje

¹⁰⁹ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 367.

¹¹⁰ Podle Kotásek, J. in Kotásek, Pokorná, J., Raban, P. a kol. Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009. s. 301.

¹¹¹ Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 367-368.

majitele šeku povinnosti prezentovat pouze v případě vyšší moci.

3.1 Vyšší moc

Ust. § 43 odst. 1-3 a 5 čl. II SŠZ stanoví vyšší moc a její účinky ve stejném rozsahu jako směnečná úprava. Naproti tomu v § 43 odst. 4 čl. II SŠZ zákonodárce kráčel stejnou cestou jako v případě prezentačních lhůt. Nastoupení zprošťujících účinků vyšší moci je stanovené již po uplynutí patnácti dnů od notifikace o vyšší moci. Ve směnečné úpravě je počátečním okamžikem pro počítání lhůt, okamžik nastoupení účinků vyšší moci

4 Šeková protestace¹¹²

Zákon ve svém ust. § 40 čl. II SŠZ stanovuje povinnost zjistit skutečnost, že šek nebyl při řádném předložení proplacen za účelem zachování práv vůči postižným dlužníkům. Forma takového důkazu má pak na rozdíl od směnky více podob. Klasicky lze učinit protest ve formě veřejné listiny, zákon ovšem nabízí také možnost zajistit takovou skutečnost písemným prohlášením šekovníka. Takové prohlášení se pak píše do šeku a musí být datováno. Třetí možností je pak datované prohlášení odúčtovny, jelikož ty zatím nebyly zřízeny, zbývají pouze předchozí dvě možnosti.

Protestátem v případě šeku bude šekovník, jelikož u něho má být plnění požadováno. Majitel šeku pak může být zbaven povinnosti protestovat pouze na základě doložky „bez protestu“ v šeku inkorporovanou nebo na základě vlivu vyšší moci.

5 Vlastní placení

Podobně jako u směnky, v případě, že šekovník splní příkaz v šeku uvedený, zanikne závazek splněním. Šekovník je oprávněn žádat vydání šeku s vyznačenou kvitancí. Šek by pak byl stažen šekovníkem z oběhu, jelikož další vypořádání mezi šekovníkem a výstavcem by již proběhlo na smluvním základě. V případě, že by majitel kvitovaný šek nevydal, není šekovník povinen platit a neotevře se ani cesta k nástupu proti postižným. Majitel šeku je povinen přijmout částečné plnění, v takovém případě by kvitance byla vydána na samostatné listině a takové placení se vyznačí na směnce. V souvislosti s tím je nutné zmínit dikci zákona, která v §15 odst. 5 čl. II SŠZ stanovuje, že indosament na šekovníka platí jako potvrzení o zaplacení.¹¹³

¹¹² Bliže k tomu Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 385-396.

¹¹³ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 370-372.

V případě placení postižníky půjde postup analogický postupu uvedeného u směnek. Postižní suma se bude také stejným způsobem navyšovat o šesti-procentní úroky, náklady a odměnu ve výši 1/3 1% šekové sumy. Ten, kdo dluh vyplatí, je oprávněn požadovat vydání šeku, protestní listiny a kvitovaného účtu. Dílčí placení postižníky pak také bude realizováno dle postupu u směnek uvedeného, tedy bude záležet pouze na vůli majitele, zda takové plnění přijme.¹¹⁴

5.1 Placení z falešného šeku

Zfalšovaným šekem bude takový šek, na kterém bude vepsán nepravý podpis výstavce šeku. Pokud šekovník takový šek vyplatí, je potřeba určit, kdo bude odpovědný za způsobenou škodu. Výstavce může sám takovou škodu způsobit neopatrným nakládáním s šekem, popřípadě šekovými formuláři. Šekovník se může naproti tomu provinít nedůslednou kontrolou legitimace při vyplácení šeku. Zákon na takovou situaci pamatuje ve svém ustanovení § 7 čl. III SŠZ. Škoda, která vyplácením falešného šeku vznikne, jde v zásadě na vrub šekovníka. Výstavce bude odpovědný, pouze pokud se proviní na vystavení falešného šeku. Jakákoli ujednání v rozporu s tímto pravidlem jsou ex lege neplatná.¹¹⁵

6 Související instituty

V souvislosti s placením šeku se objevují instituty, které jsou pro šek naprosto specifické nebo mají odlišné aspekty oproti směnečné úpravě. V této kapitole se budu snažit tyto pojmy ozřejmit.

6.1 Šek křížovaný¹¹⁶

Křížování šeku je nezvratnou úpravou textu směnky, která má vliv na vlastní placení z šeku. Zákon stanovuje dvě možnosti křížování a to křížování obecné a zvláštní. Obecné křížování je realizováno pomocí dvou rovnoběžných čar vedených na líci, od jednoho kraje šeku k druhému. Význam takového křížování pak spočívá v tom, že šek může být vyplacen pouze další bance nebo klientu šekovníka. Důsledkem by pak byla snazší kontrola toho, kdo daný šek k placení předložil. Zvláštní křížování pak spočívá v uvedení konkrétního bankovního subjektu mezi dvě rovnoběžné

¹¹⁴ Blíže k tomu Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 376-384.

¹¹⁵ Kotásek, J. in Kotásek, Pokorná, J., Raban, P. a kol. Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009. s. 301-302.

¹¹⁶ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 372-375.

čáry obecného křížování. Šek je pak možné vyplatit pouze ve prospěch banky takto v šeku uvedené.

Křížovat šek je oprávněn výstavce a kterýkoli majitel šeku. Obvykle se tak děje už v bance, která svému klientu vydává šekové formuláře. Zvláštní křížování má pak před obecným přednost a jakýkoli pokus o zrušení účinků křížování je neúčinný. Šekovník, který by se křížováním neřídil, odpovídá za způsobenou škodu do výše šekového peníze.

6.2 Šek zúčtovací¹¹⁷

Úprava zúčtovacího šeku se nachází v § 39 čl. II SŠZ. Jedná se o omezení vyplácení šeku. Šek, ve kterém by byla inkorporována doložka „jen k zúčtování“ nebo doložka podobného významu, je potom možné vyplatit pouze bezhotovostní formou. Taková doložka by měla být napsána napříč na líci šeku. Oprávněným k inkorporaci takové doložky je pak výstavce a kterýkoli majitel. I zde je neúčinný jakýkoli pokus o zmaření účelu takové doložky a šekovník odpovídá za způsobenou škodu až do výše šekového peníze, pokud by jednal v rozporu s touto doložkou.

6.3 Šekové stejnopisy¹¹⁸

I u šeků lze využít jako ochranu proti ztrátě a zničení směnečné stejnopisy. Zákon ovšem pro vystavení stejnopisů šeků klade určité podmínky, které je nutno splnit. Vydat stejnopisy je oprávněn pouze výstavce při emisi šeku. Po emisi již není možné stejnopisy požadovat ani vystavit. Aby mohl být stejnopis vydán, nesmí se jednat o šek na doručitele, musí být mezistátní, tedy vydaný v jednom a splatný v jiném státě. Výjimku pak představují šeky ve smyslu ust. § 49 čl. II SŠZ. Jedná se o plnění z šeku, které je realizováno v rámci jednoho státu, ale přes moře.

¹¹⁷ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 375-376.

¹¹⁸ Podle Kovařík, Z. Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 403-405.

Závěr

Při zpracování této práce jsem se snažil zachytit co nejvíce problémů, které by mohly vzniknout při placení z předmětných forem cenných papírů, případně které vznikají v souvislosti s postupem majitele při splatnosti. Vzhledem k tomu, že šeky nejsou tolik využívaným typem cenného papíru a jejich úprava je ve většině případů odvozená od úpravy směnky cizí, soustředil jsem se především na směnky. Prvním krokem bylo nalezení náležitostí směnky, které mají největší vliv na samotné placení a jejich analýzu i v kontextu směnečné judikatury. Zároveň jsem se snažil upozornit na případné nedostatky směnečné úpravy. Požadavky na určitost směnečné sumy a určení data splatnosti v listině jsou témata, ve kterých se mnoho interpretačních problémů nevyskytuje. Ovšem i zde je možné nalézt slabá místa v zákoně, například u formulace data splatnosti, kde zákonodárce umožnil použít i relativně neurčitých pojmů. Obzvláště těžké bylo zhodnocení postupů při určení místa splatnosti, jelikož zde dochází k mnoha problémům při specifikaci tohoto místa a myslím, že tato problematika je stále nedořešená. Aby bylo možné poskytnout v této oblasti jednoznačné odpovědi, bude nejspíše jediným řešením novelizace právní úpravy a vyčerpávající soudní výklad.

V několika bodech jsem poté shrnul postup při splatnosti směnky v časové návaznosti. Zajímavým zjištěním bylo, že postup majitele směnky při splatnosti je nejsrozumitelněji a vyčerpávajícím způsobem popsán ve starší literatuře. Následoval popis úkonů, které je potřeba v souvislosti s placením činit, např. směnečné zachovávací úkony, tedy prezentace směnky a protestace. Tyto jsou v rámci placení nepostradatelné. Význam prezentace, jakožto upomínky dlužníka k zaplacení dluhu i význam obou těchto úkonů, jako úkonů zachovávacích je neoddiskutovatelný. Snažil jsem se zhodnotit dopady provedení a neprovedení jednotlivých směnečných úkonů na vztahy ze směnky. Současně jsem narazil na efekty vyloučení nutnosti protestovat. Tyto jsou dle mého názoru negativního rázu a mají zásadní vliv na postavení účastníků směnečných vztahů. V souvislosti s kapitolou týkající se směnečných úkonů, jsem si dovolil ozřejmit relevantní instituty, jakými jsou například vyšší moc, notifikace a směnečná intervence.

Zvláště směnečná intervence má pak zásadní význam ve směnečných vztazích. Zaplacení směnečného dluhu intervenientem má rozdílné právní účinky, oproti zaplacení přímými dlužníky. Zákon zde také zapovídá možnost takové plnění odmítnout. V této oblasti se nejvíce projevuje stáří právní úpravy. Snažil jsem se zhodnotit relevanci tohoto institutu z pohledu moderní doby. V duchu odlišnosti právních účinků placení ze strany různých subjektů směnečně zavázaných jsem

pokračoval v kapitole týkající se vlastního placení.

V rámci vlastního placení jsem se snažil odlišit platební režimy z pohledu času a z pohledu platícího dlužníka. Snažil jsem se nastínit jednotlivé možnosti a zhodnotit dopady, resp. předestřít jednotlivé situace, které v souvislosti se zaplacením směnečného dluhu vznikají. Upozornil jsem také na rozdíl mezi směnečnou a postižní sumou a ozřejmil jsem způsob výpočtu postižní sumy.

V rámci ingerence zákona o omezení plateb v hotovosti dochází k ovlivnění směnečných vztahů. Hledal jsem východiska pro optimalizaci postupů při bezhotovostním placení směnečného dluhu, tak aby bylo možné vyhovět požadavkům věřitele i dlužníka a došlo tak k bezproblémovému splnění dluhu. Ačkoliv omezení plateb v hotovosti je samostatnou kapitolou, je zřejmé, že tato je v úzkém vztahu k vlastnímu placení.

V závěrečné kapitole směnečné části práce jsem se věnoval opatřením v souvislosti s riziky, které vznikají při manipulaci se směnečnou listinou. Manipulace se směnečným originálem je předpokladem pro uplatnění směnečných nároků, proto existují instituty, které umožňují riziko ztráty či zničení listiny minimalizovat, popřípadě slouží jako důkaz o minulé existenci takové listiny.

V šekové části práce jsem stavěl na většinové shodě mezi šekovou a směnečnou úpravou a soustředil jsem se na okruhy pro šek specifické.

Směnečná a šeková úprava je poměrně složitá a komplexní. Formalismus, na kterém trvá směnečná a šeková úprava, je odůvodnitelný. Specifičnost vztahů vycházejících z těchto typů cenných papírů, si takový přístup žádá. Vzhledem k jednoduchosti vstupu do závazku ze směnky a šeku je nutné požadavkům právní jistoty dostat jiným způsobem a tím je právě striktní formalismus.

V rámci vlastního aktu placení neshledávám větších problémů. Pouze si myslím, že by stálo za zvážení přehodnotit význam existence zákona č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti. Je jasně patrné, že vznikl za účelem omezení rizik v rámci převodů větších objemů finančních prostředků a potírání legalizace výnosů z trestné činnosti. Mám ovšem za to, že je v tomto směru nedostačující a v rámci legálních transakcí je spíše na obtíž.

Směnečné úpravě by prospěla větší přísnost v rámci vydávání stejnopisů a opisů směnky. Vzhledem k tomu, že je možné se platně zavázat na stejnopisu i opisu, zdá se mi úprava, která jejich vydávání takřka nereguluje, dosti benevolentní. V souvislosti s tímto problémem si dovoluji citovat:

„Pokud dříve u nás a jinde ve světě podléhala nebo stále podléhá směnka poplatkové povinnosti – kolkování – je tato kolkovní povinnost také zpravidla účinným regulátorem proti vystavování nadměrného počtu stejnopisů. V našich současných podmínkách musíme se spolehnout na uvážlivost účastníků směnečných vztahů.“¹¹⁹

¹¹⁹ Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2000. s. 255.

Ačkoli je zákonu č. 191/1950 Sb. směnečnému a šekovému již šedesát let, stále se jedná o velmi kvalitní předpis. V majoritní většině případů bez větších komplikací ob stojí i v dnešní době. I přesto jsem toho názoru, že novelizace, která by vyřešila některé aplikační problémy, jež v praxi vyvstávají, je takřka nutností. Ruku v ruce s novelou zákona, by měl také přijít propracovaný a jednotný soudní výklad.

Abstract

The author of this thesis made an effort to cover all the problems that may emerge during the paying from the objective forms of equities, or the problems emerging during the owner's proceeding in relation to the day of maturity. With regard to the fact that checks are not a very frequently used type of equity and that their modification is mostly derived from the modification of a foreign bill, the author concentrated, above all, on bills of exchange. The first step comprised the finding of the essentials of a bill of exchange, which have the utmost influence on the payment itself and on the analysis also in the context of the judicature of exchange. Herewith the author tried to draw the attention on the possible inadequacies of the modification of the bill. Requirements for the certainty of the bill sum and the designation of the day of maturity in the deed are topics, in which there are not many interpreting problems. However, even there it is possible to discover weak points in the law, e.g. in the definition of the day of maturity, for which the legislator made it possible to use even relatively indefinite concepts. Particularly complicated was the process evaluation while defining the place of the day of maturity date, because there occurs a considerable amount of problems with the specification of this place and according to the opinion of the author, this issue is still unresolved. To provide a single valued answer in this field, probably the only solution will be the updating of the legal regulation and exhaustive judicial interpretation.

The author also briefly summarized into several points, how the process of the day of maturity of the bill should be realized in the chronological concurrence with the usage of the available literature. Particularly interesting was the finding that the proceeding of the owner of the bill is described most exhaustively and comprehensibly in the older literature. This is followed by the description of acts, which must be conducted in relation to the payment, such as the preserving bill acts, i.e. presentation of the bill and the bill protest. These are essential within the frame of the payment. The meaning of the presentation as a request for payment for the debtor to pay the debt and the meaning of both of these acts as the acts of preservation is unexceptionable. The author evaluated the impacts of execution and inexecution of individual bill acts on the relations, emerging from the bill. During this evaluation, the author encountered the effects of exclusion of the necessity to protest, which are negative and have essential influence on the stance of the parties in the bill relationships. In relation to the chapter concerning the bill acts, the author dealt with the relevant institutes, such as force majeure, notification and the bill intervention.

The bill intervention in particular has a cardinal importance for the bill relationships. It

refers to paying for honour of another and the payment of the bill debt by the intervenient then has different legal effects compared to the payment by the direct debtors. The law also prohibits turning such execution down. In this field, the age of the legal regulations is a vital issue, so the author made an effort to evaluate the relevance of this institute from the point of view of the modern age. According to the spirit of the diversity of legal effects of the payment from the part of various subjects, related to the bill, the author continued with a chapter concerning the payment itself.

Within the frame of the payment itself the author made an effort to differ the payment systems from the point of view concerning the time and from the view of the paying debtor. There can be found many reasons for these ways of differentiation. The author stated individual options and evaluated the impacts, thus claimed generated situations, which emerge with the payment of the bill debt. The author also made an effort to draw the attention on the difference between the bill sum and the recourse sum and manifested the way how to calculate the recourse sum. Although the author put limitations for the payments in cash into a special chapter, it is obvious that this chapter is closely related to the payment itself.

Within the framework of the interference of the law about the limitation of the payments in cash, there occurs an affection of the bill relations. The author made an effort to find starting points for the optimalization of the processes during the noncash payment of the bill debt, in order to please both parties, i.e. to the creditor and to the debtor and thus to maintain the unchallenged and smooth payment of the debt.

In the final chapter of the bill part of the thesis the author dealt with the precautions in relation to the risks, which emerge during the manipulation with the debt deed. The manipulation with the debt original is a prerequisite for claiming the bill rights and that is why there are institutes, which allow the minimization of the risk of loss or damage to the deed, or eventually they serve as an evidence of the previous existence of such deed.

In the check part of the thesis the author started from the majority agreement between the check and the bill modification. He concentrated on the differences between the two objective types of equities and also made an effort to find issues, connected with checks.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- Bejček, J., Kotásek, J., Marek, K. Nástin obchodního práva II, Brno: MU, 2006.
- Kotásek, J. Směnečné právo, komentář k čl.I zákona směnečného a šekového, Praha: Nakladatelství Prospektrum, 2006.
- Chalupa, R. Základy směnečného práva, Praha: Nakladatelství Linde, 2004.
- Kotásek, J., Pokorná, J., Raban,... P. Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2005, s. 469-609.
- Kotásek, J., Pokorná, J., Raban,... P. Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009
- Kotásek, J. Úvod do směnečného práva, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002.
- Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2000.
- Švamberg, G. Naše jednotné směnečné právo, Praha: Nakladatelství V. Palásek a F. Kraus, 1941.

Odborné články

- Kotásek, J. K vyšší moci ve směnečném právu, Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. s. 201-207
- Kovařík, Z. Zákon o omezení plateb v hotovosti ve vztahu ke směnce a šeku. Časopis Právní rozhledy, č. 7/2005. s. 234-240
- Rybář, V. Jiné možnosti zaplacení směnky. Časopis Právní rádce, č. 2/2001. s. 16-18.
- Chalupa, R. Placení směnečného dluhu před splatností. Časopis Právní rádce, č. 1/1998. s. 22-26.
- Kovařík, Z. Platební místo směnky lokalizované k jejímu majiteli. Časopis Právní rozhledy, č. 8/2007. s. 281-288.

Právní předpisy

- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů.

Judikáty

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2005, sp.zn. 33 Odo 890/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2005, sp.zn. 29 Odo 900/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2002, sp.zn. 29 Cdo 1937/2000.
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 11. 6. 1996, sp.zn. 4 Cmo 386/1996.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 5. 1997, sp.zn. 5 Cmo 40/1996.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 6. 2001, sp.zn. 5 Cmo 74/2001.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 1. 1994, sp.zn. 5 Cmo 435/1993.

Internetové zdroje

- Doleček, M. Směnky, dostupný z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/smenky-druha-cast-dokumentu-opu/1000818/49069>
- Kontinent. *Wikipedia* [online]. Last modified 8. 04. 2010 [cit. 2010-25-6]. Dostupný z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kontinent/>
- Statistiky na stránkách Evropské centrální banky, Social data warehouse. [cit. 2010-06-25] Dostupné z: <http://sdw.ecd.europa.eu/>